ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXI — Број 394
Субота, 18 јул 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

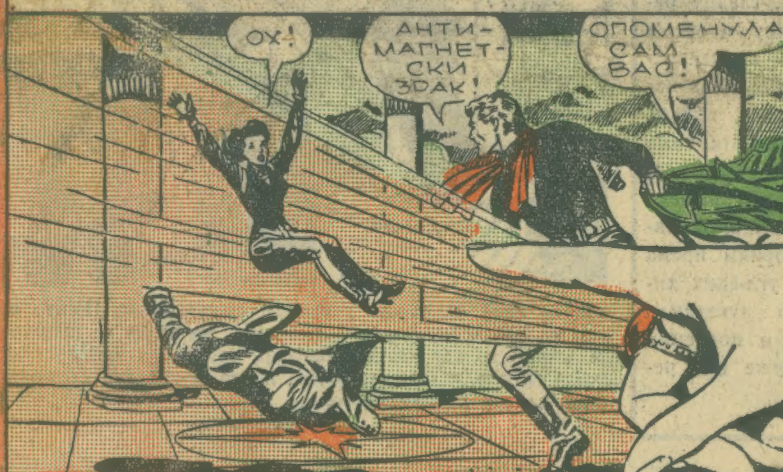

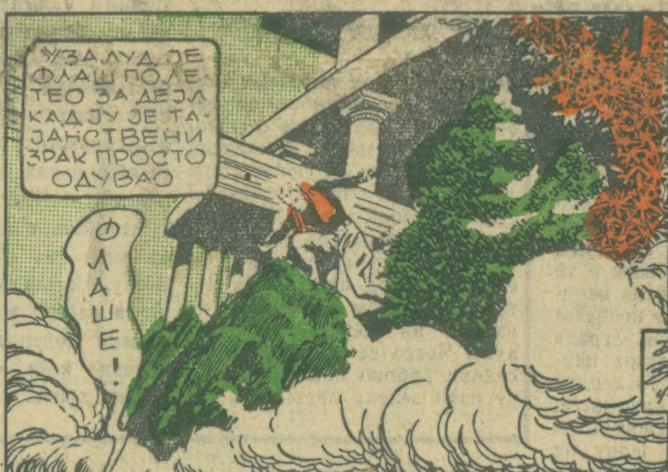

НАСТАВИЋЕ СЕ

У овом броју:

Т/4/59

ШАРОЛИКЕ ЛЕПОТИЦЕ *високих гора*

РУНОЛИСТ

Сурове камене зидине, лед, смртоносни ветар, ноћни мразеви, снежни намети готово целе године, то је онај „страшни" свет високих гора од чијих су суновратних литица људи XVII века бежали као од сигурне пропасти. Многи су људи доскора веровали, а неки још и данас верују, да у алпском камену на висинама већим од 2.000 метара царује само смрт па зато траже лепоту само у питомом пастирском пејсажу. Међутим, ништа није погрешније од тога јер се најлепше, најшароликије и најмирисније цвеће може наћи баш на најнеприступачнијим местима.

Планинско лето траје често само месец до месец и по дана али тада се високе горе преображавају у најдивније баште. Природа је дала низ доказа о својој неисцрпној стваралачкој моћи па је високе горе обдарила ненадмашном лепотом.

Нека послужи као пример алпска биљка „Трифолијум алпинум" чији корен у једној жилици земље или пукотини између две стене може достићи дужину од једног метра а кратко лишће и ружичасти цветови једва вире из земље. Стабљика и лишће планинских биљака су необично кржљави. Тако например „стабло" једне алпске врбе старо 40 година дебело је свега четири милиметра! Природа им за узврат дарује планински цвет лепог мириса. и облика. Никада равничарски цветови не могу бити тако живописно обојени и миришљави као високогорски. Алпска детелина мирише на шљиву а корење планинских биљака се употребљава за прављење ароматичних чајева и у индустрији мириса. Пресадите рунолист у долину он ће изгубити своју блештаву белину.

Планинске биљке морају издржати страховиту борбу с природом. Није редак случај да на висинама већим од 2.000 метара разлика температуре између делова биљака огрејаних сунцем и оних у хладовини износи 60 степени!

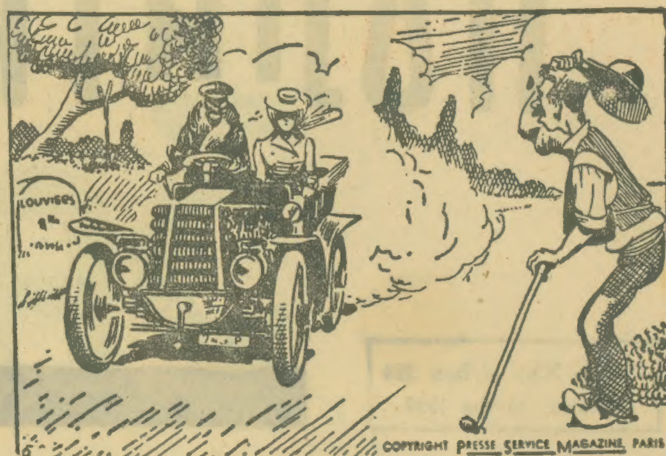
Са сваких нових 100 метара висине биљке губе седам дана лета тако да оно на две и по хиљаде метара траје само 30 до 45 дана. Срећом, ту је снежни покривач који у сурове зимске дане претставља јединог заштитника оскудном биљном свету. Док просечна температура од децембра до фебруара у Давосу на снежној површини износи 16 степени испод нуле, на 30 сантиметара испод снега она је само 1,7 степени испод нуле. Најнижа зимска температура у том делу Швајцарске спушта се на 33 степена испод нуле, а на метар под снегом она никада не износи ни цео степен испод нуле. Често се у зимским месецима дубоко под снегом могу наћи зелени листови и пупољци. То је незнани биљни свет у природним алпским „стакленим" баштама.

ХИМАЛАЈСКИ КРИНОВИ

Од свег алпског цвећа на највећим висинама може да живи Кохов генцијан. Довољно је мало хумуса па да тај ружичасти цвет ухвати корена чак и на висини од 4.000 метара! Рунолист се такође може наћи на висинама од преко 3.000 метара а има га како у европским Алпима тако и на Хималајима, у Јапану и Сибиру. У најлепше високогорске цветове убраја се непалски крин који цвета на висинама од 2.000 до 3.000 метара и претставља искључиво хималајски цвет. За њим не заостаје много ни алпска „солданела" која с пролећа провири својим белим звонцима свуда где напукне дебео снежни зимски покривач. Диван је и цвет „Андросаце вилоза" који цвета у Пиринејима, кречњачким Алпима и планинама источне Европе. Пажњу љубитеља планинског цвећа привлачи и добро познати генцијан који расте у приземном жбуњу на висинама од 1.900 до 3.000 метара. Планинске беле раде могу као ћилими покрити велике површине. Многи алпски цветови немају имена јер расту на висинама неприступачним човеку.

У чему је тајна отпорности високогорских биљака? Према професору Фаваргеру обиље светлости у планинама убрзава асимилацију угљеника и омогућује суперпроизводњу шећера. Услед ниских ноћних температура шећер се не може претворити у амидон, главну резервну биљну храну, и остаје у ћелијама. Висока концентрација шећера условљава активнију синтезу црвених, плавих и љубичастих пигмената чиме се објашњава јачина боја планинског цвећа. Обиље шећера у ћелијама планинских биљака чини ове отпорним према мразу. Најзад од угљених хидрата расту врло дугачки и снажни коренови и подземни делови који служе као резервна храна.

НЕКАД И САД

Чувени финансијер с почетка 18 века Џон Ло био је један од првих који је препоручивао да се при изградњи друмова води рачуна о томе да сви имају ширину од 18 метара. Повезујући важније саобраћајнице у Француској хтео је да створи специјалан саобраћајни систем. Али његови покушаји су пропали јер је „Банка Мисисипи" запетљана у то предузеће банкротирала. Доцније, први друмови прекривени каменом показали су се џомбасти. Француски инжењер Трезаге долази на мисао да путовање начини удобнијим стављањем два слоја туцаног камена преко којих се полаже ред четвртастих камених коцки. Тек тада се појављују и брзе путничке запреге и први дилижанси. Трезагеов систем калдрмисања био је у употреби све до 1830 године. У то време јављају се први насипи названи по њиховом изумитељу Шкотлanђанину Мак-Адаму. Проналазак и све већа употреба аутомобила постављали су нове захтеве. Макадам се није показао довољно отпоран па се дошло на мисао о употреби асфалта, а затим плоча од гранита које су, истина, врло отпорне али и врло скупе. У току последњих 50 година нови захтеви довели су до нових, многобројних проналазака. Данас кад се размажени путници љуте због ситних недостатака савремених путева треба да се сете и оних друмова по којима су се не тако давно возили њихови преци.

ЗАТО ШТО СУ ЛИЧИЛИ НА ЛОПТУ...

Староседеоци данашње Француске — Гали нису умели да праве хлеб. Томе су их научили Фочани, становници града Фоче у Малој Азији који су основали Марсељ. Гали су од Фочана сазнали и за квасац. Све до Карла Великог (друга половина осмог века) у Француској нису постојале пекаре,

већ се хлеб справљао у сваком домаћинству. Пошто се пекар на француском каже „буланже" многи су се питали како је дошло до тог назива. Изгледа најтачнија претпоставка по којој та реч долази од „бул", лопта, кугла, јер су први хлебови заиста личили на то.

КАКО ЈЕ НАСТАЛА ЈЕДНА ПЕСМА...

За време једног бала код грофице Лавалове у Петрограду 4 фебруара 1840 године, Љермонтов је дошао у сукоб са француским послаником због једне даме. Супарништво је решено двобојем, али после њега је Љермонтов, за казну, морао свој хусарски пук да замени обичним пешачким и то на Кавказу. Пошто је ово сматрано као прогонство на неодређено време Љермонтову су пријатељи приредили испраћај у кући једног истакнутог књижевника и историчара. Зграда се налазила поред једног од најлепших петроградских паркова познатог под именом „Летња башта", чију је лепоту још употпуњавала река Нева која је протицала дуж њега. Веома несрећан што ће морати да напусти све то Љермонтов је, дуго загледан у облаке над Невом, написао једну од својих познатих песама „Тучи" — Облаци. После овога је одмах сео у тројку која га је чекала пред кућом и пошао на Кавказ.

ШАХ СА ЖИВИМ ФИГУРАМА

Игра шаха дошла нам је са истока. Понеки људи, познати и у светској историји били су страсни играчи шаха. У Средњем веку, на богатим азиским дворовима постојао је обичај да се шах игра са живим фигурама, које су биле раскошно одевене.

Некада, на двору вијетнамског владара, поред игре шаха, преко пространих шаховских поља изводиле су се игре које су симболички претстављале космичка збивања. У симболику тих плесова биле су упућене само одређене личности. Сваки покрет и став имао је специјално значење.

Шах са живим фигурама играо се по нарочитом церемонијалу. Око заравњеног простора, подељеног на 64 поља, увек се окупљала маса радозналог света. Два мандарина, као противници у игри, налазила су се са стране, под великим сунцобранима. Кад год се фигура помери, један дворанин је објављивао поље на коме се она сада налази. Шах са живим фигурама играо се на Далеком Истоку од ујутру до првог сумрака.

Догодило се...

Познато је да се дешавају веће и мање незгоде приликом снимања филмова са животињама. Пре неколико година то се десило и чувеном укротитељу Жаку Рексу, који је радио у великим париским циркусима. За време једне сцене, коју је требало да одигра са својим тигром у филму „Мистерије црне џунгле", који је сниман у Италији, Рекса је животиња напала бацивши се на њега и зарила зубе и шапе у његово тело. Али, захваљујући само хладнокрвности и снази, укротитељ је успео да се спасе из чељусти раздраженог тигра. Био је тешко рањен и хитно је пренет у торинску болницу. Одатле је у свом писму једном пријатељу новинару описао како се све то догодило:

„Захваљујем ти на фотосима које си ми послао. Хтео бих да теби првоме опишем шта је то уствари било:

За сцену коју је требало да одиграм са једним од мојих тигрова било је све спремно. Ја сам имао да седим крај једног дрвета а тигар је требало да прође поред мене. Ову сцену понављао сам петнаест дана и све је ишло како треба.

Најзад је и снимање почело.

Присутни су били фотограф, режисер и остало помоћно особље. Ту се налазио и кавез. Рекао сам им да могу пустити тигра. Сишао је са „дрвета" али кад је требало да прође поред мене, он се изненада уплашио и напао ме. Био сам окренут леђима и кад су присутни крикнули окренуо сам се, али тигар је већ био на мени. Пао сам на леђа и хтео да га ухватим за чељуст, али он је био толико раздражен да ми је шчепао руку. Ослободио сам је, али тада ме је зграбио за врат и стомак. Када сам из све снаге викнуо он ме је изненада пустио. Шчепао сам столичицу и ударио га у главу.

Спасите ме али њега немојте дирати

Био сам сав у крви. Тигар се наново упутио према мени али ја сам већ имао нож у руци и ударио га њиме, мада нисам хтео да га убијем. Био сам страшно уморан и осећао сам се веома рђаво, али сам успео да се дигнем и пођем. Двадесет минута касније био сам у болници. Дали су ми трансфузију крви. Ранио ме је у стомак, главу, руку и бутину, али најопаснија је била рана на глави.

Сада се већ осећам боље, али смрт ми је била заиста сасвим близу. Не бих желео да се тигру нешто догоди, јер ме он воли, а све се догодило само зато што се уплашио. Уосталом у сваком послу се ризикује, а у овом нарочито, па се то догађа и другим укротитељима.

У најкритичнијем моменту мислио сам на жену и децу. Срећан сам ипак што имам две ћерке које неће наследити моје занимање."

ЈОШ ЈЕДАН СПОМЕНИК ИНСЕКТУ

„С дубоком захвалношћу памуковом рилашу од житеља града Ен терпрајза, држава Алабама".

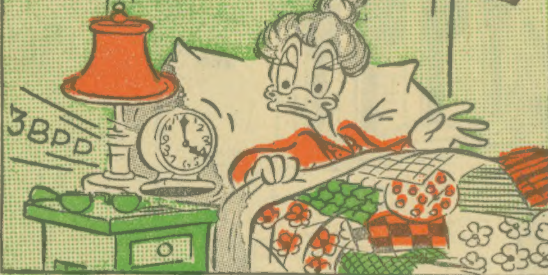
Чудно, зар не? Јер, памуков рилаш је штеточина, то је свима познато. Па ипак, подигнут му је споменик с натписом захвалности.

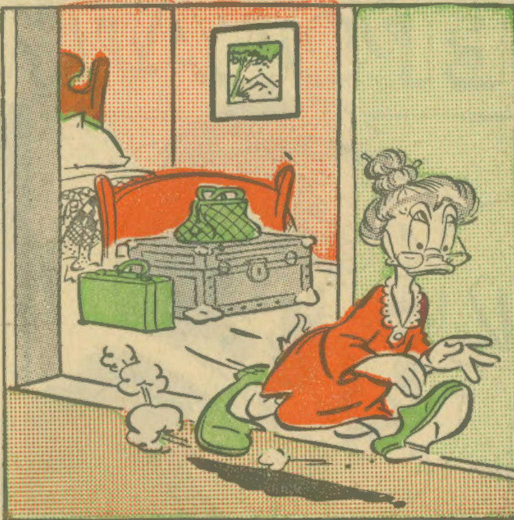
У прошлом веку годинама су се фармери америчке савезне државе Алабаме и суседних држава занимали искључиво гајењем памука. Он је

био њихов једини извор прихода и живота. Међутим, 1915 године, на плантажама памука појавила се веома опасна и прождрљива штеточина: мексички памуков рилаш, инсект мркосмоласте боје, покривен грубим бледожућкастим длачицама с дугом, танком и светлуцавом рилицом.

Већ прве године рилаш је уништио у Алабами већи део струкова памука. Идуће године, упркос заштитним хемиским мерама, нанео је још више штете. Фармери су покушавали да се боре с њим, али су најзад пали у очајање и одлучили да више не гаје памук. То није била лака одлука и до ње није дошло на пречац. Постепено, све већи број фармера стао је да уместо памука сади повртарске културе и гаји стоку. То се показало веома рентабилно. На њивама где је некад растао памук, почела се појављивати детелина, кукуруз, шећерна трска. Нарочито се интензивно стао гајити кикирики. Свака година доносила је све бољу жетву и све више новца. Тада је један од фармера — члан општинског већа града Ентерпрајза — предложио да се „кривцу" памуковом рилашу који је натерао фармере државе Алабаме да почну са гајењем уносније пољопривредне културе, подигне споменик. Његов предлог био је једногласно прихваћен и ускоро је у центру града Ентерпрајза постављен споменик овом ружном инсекту-штеточини.

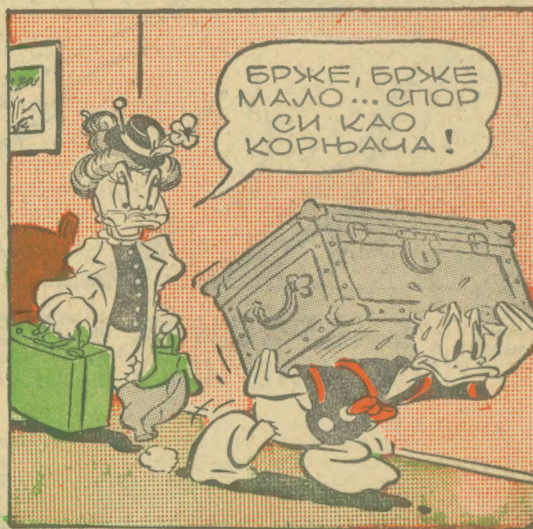

Невероватно али истинито

☆ У аустралиском граду Кернсу заведен је порез на луксуз за — алигаторе. Наиме, у овом граду многи становници држе алигаторе као домаће животиње или као живе украсе у својим баштама.

☆ Поред „дадиља за бебе", које за одређену награду чувају децу кад родитељи увече негде изиђу, у Америци су се недавно појавиле и такозване „дадиље за краве". Кад неки од фармера треба да напусти имање и отпутује на дан-два, телефоном позвана „дадиља за краве" сместа долази на фарму да преузме бригу о кравама.

☆ Да би избегао бурне „поздраве" своја два пса-бернардинца који би се сваког јутра буквално сручили на његову постељу, један француски композитор, чије име штампа прећуткује, одлучио је да оваквом стању учини крај. Своју одлуку спровео је у дело тиме што је своју постељу пренео у — штенару.

☆ У јужноафричком граду Јоханесбургу ухваћен је недавно мајмун који је на једном прсту своје длаком покривене руке имао широк златан прстен. Још до данас није разјашњено како је мајмун дошао до овог скупоценог украса.

★

НАЈТЕЖА ПАЛИЦА

Индијанци племена Крахо прослављају неке своје празнике штафетним трчањем. Палице, које тркачи предају један другом, разне су величине и од разне врсте дрвета. Догађа се да тркачи предају као „палицу" грану палмовог дрвета тешку и до 100 килограма.

ЗНАТЕ ЛИ ШТА СУ ПЕМИКАН И ЏЕРКИ

Давно пре доласка првих „бледоликих" у Нови свет, Индијанци из канадских прерија познавали су тајну конзервисања меса. Још тада су пемикан и џерки били њихови омиљени специјалитети чију су вредност признали касније, кад су их пробали, и Европљани.

За припремање пемикана потребно је доста времена. Најпре се месо буфала осуши и надими изнад ватре, а затим се, трењем помоћу каменова, претвори у прах. Таква маса помеша се с машћу и нарочитим бобичастим плодовима претходно осушеним на сунцу. Том „пастом" којој бобице дају изванредно пријатну арому, пуне се комади сувих црева дугачких дванаест до шеснаест палаца. „Кобасице" се затим опет суше. Пемикан, који се припрема на овај начин, дуго задржава свој првобитни укус под условом да се чува на зрачном месту.

Друго омиљено јело канадских Индијанаца — џерки — потсећа на наше суво месо. После сваког успешног лова Индијанци, који увек мисле и на будућност, спремају џерки. Месо се исече на уске и дугачке каишеве или, пак, на танке округле „шницле" које се обесе о такозвану решетку за сушење, изнад тихе ватре на коју се набацају добро осушене гране врбе или тополе. Месо се тако „дими" свега два до три дана, а затим се чува у врећицама обешеним о највише гране дрвећа. Занимљиво је да Индијанци припремају ово суво месо без соли и да се оно, упркос томе, може чувати више од годину дана.

ПРВЕ БОНБОНЕ

Бонбоне су се у Европи почеле правити чим се појавио и шећер — почетком 13 века.

У почетку оне су врло примитивно справљане и постале су финије тек у 15 и 16 веку. Француски краљ Франсоа I имао је обичај да њима награђује уметнике који су украшавали његове дворце у Лувру и Фонтеблоу. Уведена је и мода да за време обеда тањири са бонбонама буду на столу.

Све лепе вазе на двору Анрија IV биле су пуне бонбона и ушећереног воћа.

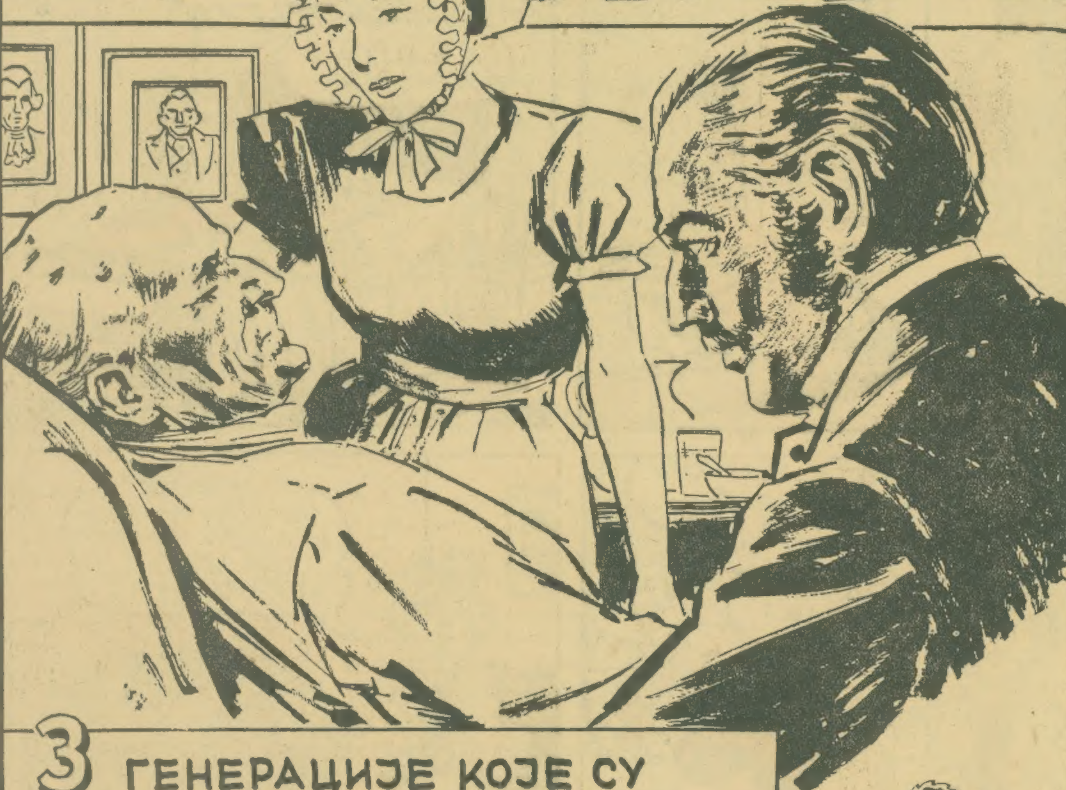
Доцније су се бонбоне почеле трошити по целој Француској али су и тада још биле врло скупе. Најлепши поклони били су ушећерени бадеми, ушећерено воће и чоколада. Сви ти слаткиши су служени у дивним скупоценим бонбонијерама.

★

И НА ТО СЕ КЛАДЕ

Већ 40 година сваког пролећа хиљаде становника Аљаске кладе се у које ће време почети да се ломи лед на реци Танани. Ове године је у клађењу учествовало 170.000 Канађана из области Јукона. Један веома сложен апарат одређује кад ће лед почети да пуца, и овога пута означио је 8 мај у 11 часова и 26 минута. Овогодишњи победник је постао богат — један долар улога донео му је добит од преко 8.000.

Ripley's — ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

3 ГЕНЕРАЦИЈЕ КОЈЕ СУ ПОДЕЛИЛЕ ИСТУ СУДБИНУ

ХОАО КАРБАЛИНО ИЗ ПОРТА (ПОРТУГАЛИЈА) РОДИО СЕ 19-ОГ ФЕБРУАРА ИСТО КАО И ЊЕГОВИ ОТАЦ И ДЕД И УМРО ЈЕ 19-ОГ ФЕБРУАРА КАО И ЊЕГОВИ ОТАЦ И ДЕД **СВА ТРОЈИЦА УМРЛИ СУ НА 78 РОЂЕНДАН**

ХРАМ АТИНЕ НИКЕ У ГРЧКОЈ РЕКОНСТРУИСАН ЈЕ 1835 ГОДИНЕ ИСКЉУЧИВО ОД ИСТОГ ОНОГ МАТЕРИЈАЛА КОЈИ ЈЕ БИО УПОТРЕБЉЕН ЗА ЊЕГОВО ГРАЂЕЊЕ 480 ГОДИНЕ ПРЕ НАШЕ ЕРЕ — ИАКО ЈЕ СТАРИ ХРАМ БИО РАЗРУШЕН 1690. А МАТЕРИЈАЛ УПОТРЕБЉЕН ЗА ГРАЂЕЊЕ ЈЕДНЕ ТВРЂАВЕ КОЈА ЈЕ НА ТОМ МЕСТУ СТАЈАЛА 145 ГОДИНА

ТЕЈТУН САЈКС (1772-1863) ИЗ СЛЕДМИРА (ЕНГЛЕСКА) РЕШЕН ДА ПРИСУСТВУЈЕ ДВЕМА КОЊСКИМ ТРКАМА ОД КОЈИХ СЕ ЈЕДНА ОДРЖАВАЛА У АБЕРДИНУ, У ШКОТСКОЈ, А ДРУГА У ДОНКАСТЕРУ, У ЕНГЛЕСКОЈ, ПРЕВАЛИО ЈЕ НА КОЊУ ПУТ СЛЕДМИР-АБЕРДИН-ДОНКАСТЕР ДУГ 1082 КИЛОМЕТРА ЗА СВЕГА 6 ДАНА **ЧИТАВ ТАЈ ПУТ ПРЕВАЛИО ЈЕ НА ИСТОМ КОЊУ**

ЗЕЛЕНЕ ОВЦЕ ИЗ БАРАНКОСА, У ПОРТУГАЛИЈИ, НА ЛЕЂИМА ОВАЦА ФРАНЦИСКА ПУЛИДА ПРОКЛИЈАЛО ЈЕ СЕМЕ ТРАВЕ ЧИЈА ЈЕ ЗЕЛЕНА БОЈА НАДВЛАДАЛА БЕЛУ БОЈУ РУНА

ГРБ ПОРОДИЦЕ КОРТЕНИ 421 ГОДИНУ НОСИ НАТПИС „ГДЕ ЈЕ ЗЛОЧИН? ШТА ЈЕ УЧИНИО?" КАО УСПОМЕНУ НА 11-ОГ ВОЈВОДУ ОД КОРТЕНИЈА КОГА ЈЕ ХЕНРИ XIII НЕВИНОГ ПОГУБИО

ДРВЕНЕ ТАЊИРЕ СА УТИСНУТОМ „МАЂИСКОМ ФОРМУЛОМ" МОРАЛИ СУ, ЗАКОНСКОМ НАРЕДБОМ ИЗДАТОМ 1742 ГОДИНЕ, ДА ИМАЈУ СВИ НЕМАЧКИ ГРАДОВИ КАО ЗАШТИТУ ОД ПОЖАРА

ВИСЕЋИ МОСТОВИ

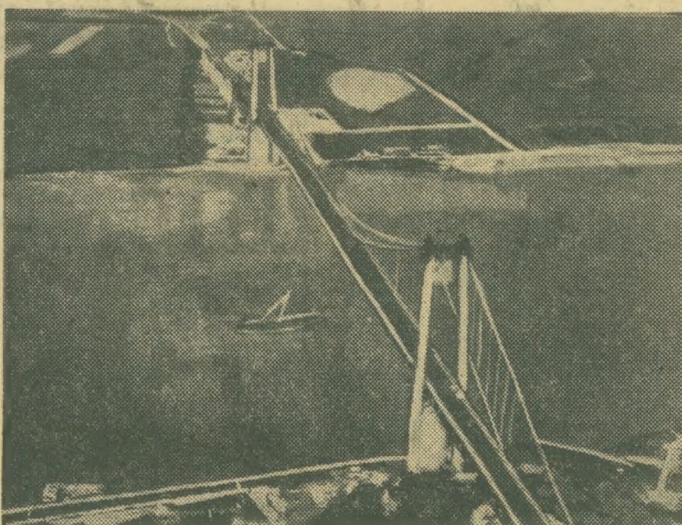
Као што се бележе рекорди у спорту: у дубини роњења или висини лета, тако исто постоје рекорди у дужини висећих мостова. Ти витки, затегнути путеви изнад великих вода заносили су одувек путнике и одушевљавали статистичаре. Висећи мостови долазе у ред најлепших остварења грађевинске технике.

Постоји седам типова висећих мостова — почевши од најмањег у Кобленцу чији је висећи део дуг само 123 метра па до оних џиновских у Америци код којих коловоз достиже дужину од преко једног километра. Познат је по дужини и један у Квибеку од 549 метара и у Сиднеју чији распон износи 504 метра.

Од свих висећих мостова најдужи је Голден Гејт у САД чији висећи лук има дужину од 1280 метара! Два кабла која носе мост дуга су по 2540 метара, пречник им је један метар и тежина премаша 35.000 тона или пет пута Ајфелову кулу! Сваки кабл састављен је од 25.572 челичне жице и може да носи терет од 400.000 тона или шест џиновских прекоокеанских бродова. Стубови који носе каблове уздижу се 230 метара а усађени су 27 метара у земљу. Укупна дужина моста износи 2825 а ширина 27 метара.

Изнад Сене код Танкарвила недавно је завршен највећи висећи мост у Европи, дуг 1.400 а висок 51 метар, са висећом траверзом над водом од 608 метара.

Најскупљи до данас изграђени мост је Макинак који спаја језера Мичиген и Хјурон. Његов висећи део је дуг 1188 метара а његова ће изградња стајати 78 милиона долара.

МОСТ КОД ТАНКАРВИЛА ИЗНАД СЕНЕ

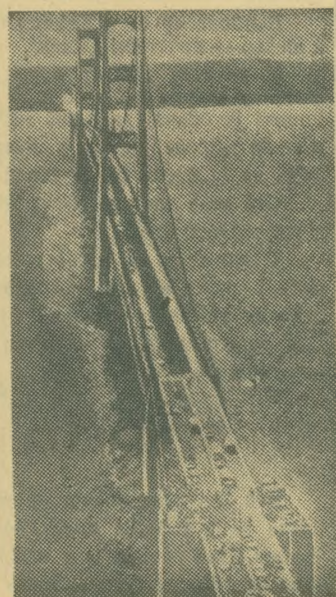
Најшири и један од највећих висећих мостова на свету је мост Џорџа Вашингтона у Њујорку. Преко њега је постављено пет железничких пруга и седам паралелних коловоза за аутомобиле. Висина моста износи 73 метра, а лук једног од најдужих бетонских надвожњака 700 метара.

Пројекти изградње нових џиновских висећих мостова су сасвим у складу са достигнућима савременог доба. Већ су одобрени кредити у износу од 320 милиона долара за изградњу једног таквог моста изнад реке Хадсон у Њујорку чија ће траверза бити дуга 1300 метара а висина 72 метра. Темељи стубова ће се налазити 100 метара под земљом. У Шкотској ће ускоро почети изградња висећег моста дугог 1067 метара.

Пројекти мостова између континената су најфантастичнији од свих. Шпански инжењери су припремили пројект моста који ће преко Гибралтара спајати Европу и Африку; дужина ће му износити 25 километара а висина стубова 400 метара! Најдужи пут који је уствари цео начињен од мостова и надвожњака, изнад језера Почертрен у Луизијани, има 38 километара.

За спајање италијанског копна и Сицилије код Месине италијански инжењери су предвидели тунел на 400 метара испод дна мора чија ће дужина износити 34 километра а најдужи мост у источној Европи ће ускоро спајати Европу са Азијом изнад Босфора.

МОСТ НА РЕЦИ КОЛОРАДО ПОТСЕЋА НА МОСТОВЕ НАПРАВЉЕНЕ ОД ЛИЈАНА

ЗА 8 МЕСЕЦИ ПРЕКО МОСТА МЕКИНЗИ ПРЕШЛО ЈЕ 473.000 ВОЗИЛА

ЖИВОТ ЈЕДНОГ МОЉЦА

Од свих инсеката који се хране лишћем дивље и питоме лозе можда је најинтересантнији мољац прокрис (Harrisina americana) који живи у Северној Америци. Мали број људи га познаје јер га светлост не привлачи. Пошто презими у добро сакривеној лутки он излети из ње у другој половини јуна. Ускоро после тога тражи лишће на коме би положио јаја, а она су готово коцкаста и провидна, зеленкасте боје.

После неколико дана из ових јаја излегу се мале бледозелене ларве, отприлике двоструко дуже од јаја из којих су изишле. Одмах се построје једна поред друге и почну да грицкају лист напредујући у облику лепезе све док га потпуно не оголе и од њега не остане само петељка преко које прелазе на нови лист.

Али, услед овога им се поремети ред. На новом листу ларве се распореде по ивици и крећу се према стабљици где се опет сакупе. Испочетка једу само меке делове листа, а касније и његове жиле.

Као и друге гусенице и ларве прокриса мењају кожу јер им при рашћењу стара постане тесна. За време те промене оне престају да једу и беспомоћне су неколико дана. Тада се обично појављује њихов највећи непријатељ — буба-војник (Stiretrus anchorago fimbriatus). Ова црна и наранџаста буба уништава огромне количине ларва и винопрадари су пресрећни кад се она појави јер помаже да се у природи одржи равнотежа.

Почетком јула преживеле ларве прокриса већ достигну пуну величину: близу два сантиметра а боја им је сумпорно жута са црним тачкама. Десетак дана доцније постају мање друштвене — напуштају лишће винове лозе и траже место где ће да се учауре. Убрзо потом се претворе у лутке мрке боје, а две недеље касније из њих изиђу нове генерације мољаца.

Кад се она развије лето је већ поодмакло, али вегетација је још бујна и лишће винове лозе се опоравило од ранијих оштећења. Тако нови мољци могу да снесу јаја и за њихове ларве је обезбеђена храна. Лишће заражено филоксером мољци прокриса избегавају врло вешто јер оно, изгледа није добра храна за ларве.

РАНИ ПОБОРНИК...

Прво дело Доситеја Обрадовића „Живот" (1783) наишло је на добар пријем код „мислених" људи онога времена. Али је ипак побудио различите полемике онај део где саветује своје савременике да је боље давати новац уместо за зидање звонара на издавање одабраних превода (он тада, изгледа, није веровао да се могу написати и добри оригинали), слати омладину у стране земље на школовање да би после били учитељи у својој, и нарочито отварати школе за мушку и женску децу. Интересантно је да се он већ тада заузимао специјално за школовање девојчица и препоручивао да и оне уче историју, земљопис, логику и моралну философију.

Али нису сви ово дело хвалили као руски генерал Зорић, пореклом Србин, који је у знак захвалности за послата четири „егземплара" књиге одговорио Доситеју писмом пуним комплимената и позивом да му дође у походе. Било је и оних који су га нападали и то нарочито због поменутих савета. Једно писмо с потписом „Серафим" било је препуно грдњи и чак претњи.

ДЕЦА и ЖИВОТИЊЕ

„Будимо пријатељи" — рекла је једна девојчица „Перици", малом арапском коњу од 4 године. „Перица" је био сагласан и потврдио пријатељство тиме што је пристао да једе из руке своје нове пријатељице.

„Хоћеш ли да будемо пријатељи, госпођо корњачо, и да опробаш да ли је моја салата укусна?" — упитала је друга девојчица ову животињу. А ова много мање страшна него што изгледа у први мах, извукла је стидљиво своју главу из тврдог оклопа да би пробала лишће салате коју јој је пружила ручица трогодишње девојчице.

Једино богомољка, веома опасан инсект, није пристала на пријатељство са овим дечаком. Утолико боље, јер је она једно од најопаснијих и најкрволочнијих створова према коме су велики тигар, морски пас и сличне звери сасвим „наивни".

МАЧЕВИ САМУРАЈА

Још почетком 8 века у Јапану је створен култ мача, и, ево, и после дванаест столећа та традиција није угашена. Познато је преко 12.000 имена ковача који су од овог некадашњег витешког оружја успели да створе праву уметност. И зато, није чудо што се у многим музејима света и приватним збиркама јапански мачеви чувају не као ратни трофеји, већ као драгоцени уметнички предмети. Још 704 године неки јапански ковач је направио мач и на његовој оштрици утиснуо иницијале свог имена, што је друге побудило на конкуренцију и омогућило израду мачева до савршенства.

Зашто је мач тако популарно оружје у Јапану? Ономе ко мало боље прелиста историју земље Излазећег Сунца одмах ће постати јасно. У време феудалне поцепаности народ је живео у сталном страху од разбојничких банди. Разбојници су често пресретали и пљачкали богате трговце, а било је случајева да се опустоше читава насеља. Тада су се по друмовима Јапана могли видети и многи племићи који су понекад узимали у заштиту народ и борили се против пљачкаша. Ти витезови луталице, названи самурајима, увек су носили пар мачева. За време рата самурај би на левој страни носио дуг мач (тачи), а за појасом је имао заденут кратак бодеж. Када је био обучен у грађанско одело самурај је носио другу врсту мачева: дуг (катана) и краћи (вакицаши).

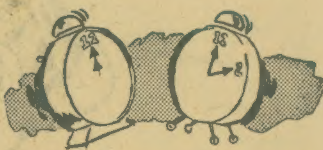
Самурајски мачеви се разликују како по својој дужини, тако и по оштрици и правури на самом сечиву и канијама. Резбарије на мачевима су достигле домет праве уметности. Интересантно је да мачеви израђени пре много векова ништа нису заостајали по квалитету за овима које су носили јапански официри у II Светском рату. Само добри познаваоци историје јапанских мачева могу да оцене из којег века потиче, у којој је провинцији израђен, и коме мајстору или школи ковача припада. Ако се узме у обзир и мистика којом је заоденут цео овај култ самурајских мачева, онда је јасно да лаик не може да упозна све његове детаље. Али сама техника израде мачева је значајна: прво избор отпорног челика, затим политирање и оштрење сечива које је пролазило кроз три фазе и најзад гравирање.

Сваки самурај хтео је да има најбољи мач, јер врло често у дуелу два искусна борца побеђивао је онај чији је мач био бољи. Зато су самураји од ковача тражили савршенство у раду. Готове мачеве су испробавали секући дрво или ударајући оштрицом о камен.

Обраћана је нарочита пажња на изглед самог мача. Украшена дршка и каније мача показивале су стални углед и отменост његовог господара. За њих је употребљавано разно скупоцено дрво, слоновача, племенити метали и драго камење. За резбарије на самом мачу, као и на његовим корицама коришћени су разни мотиви, али најчешће су то биле главе аждаја и крилати змајеви, као и разне митолошке сцене. Као најпознатији мајстори мачева сматрани су Утамаро и Харунобу који су уједно и оснивачи познатих школа ковача крајем осамнаестог века.

И данас, после дванаест векова, иако је мач као оружје већ давно превазиђен, он је остао ипак као један симбол витештва који краси многе јапанске куће, и чува се заједно са предањем и легендама о његовом постанку и историји.

САН У СЛИЦИ

У ТОКУ ЈЕДНЕ НОЋИ ЧОВЕК ПРОСЕЧНО САЊА ДВА ЧАСА.

☆

ВЕОМА СЕ РЕТКО ДОГАЂА ДА СЕ У СНУ „ДОЖИВИ" ОСЕЋАЈ УКУСА ИЛИ МИРИСА.

☆

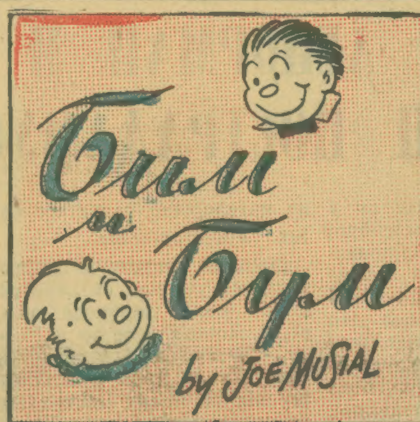

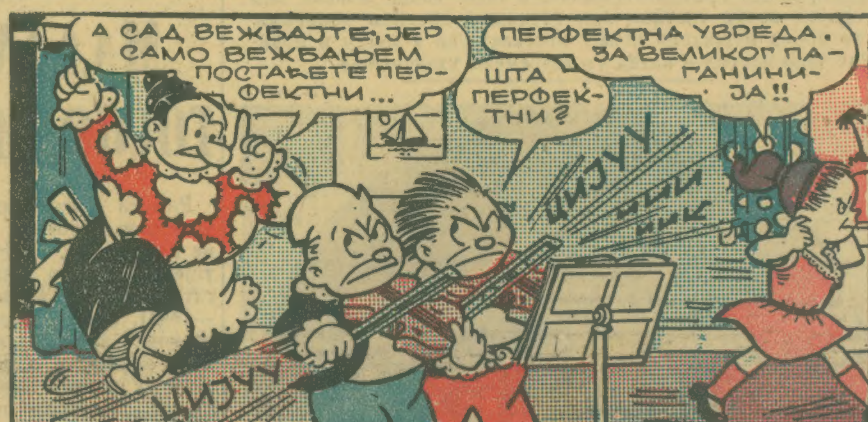
ШЕЗДЕСЕТ И ЧЕТИРИ ОТСТО СВИХ СНОВА ПРЕТСТАВЉАЈУ СТРАШНЕ И НЕСРЕЋНЕ ДОГАЂАЈЕ.

☆

ДЕЧЈИ СНОВИ НАЈЧЕШЋЕ СУ „ИСПУЊЕЊЕ" СВАКОДНЕВНИХ И ОБИЧНИХ ЖЕЉА.

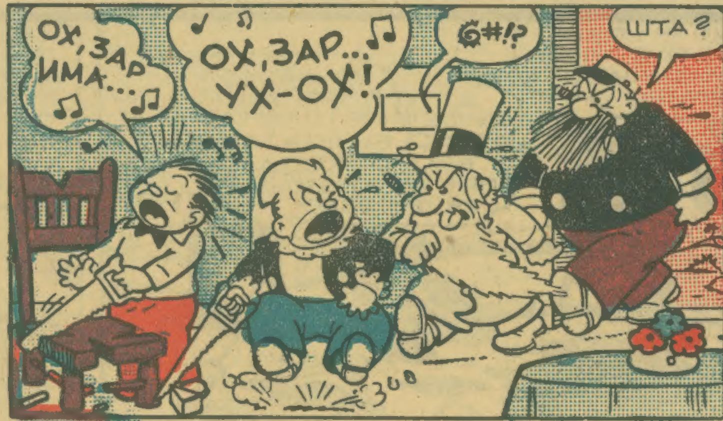

„Рецепт“ за драго камење

Кварц је основа полудрагих каменова као што су оникс, ахат и аметист. Он може да се користи за израду успелих имитација. Ево шта је потребно да се изради један дијамант: 4 дела кварца, пет делова црвеног оловног оксида и један део калијум карбоната. Све то се помеша и истопи а онда остави да се полако хлади. За рубине и сафире потребна је иста мешавина, само треба додати одговарајуће боје.

ЕСКИМСКА МУЗИКА

Стара, аутентично ескимска музика је уствари песма са игром уз пратњу јединог инструмента, неке врсте бубња који је само са једне стране прекривен кожом. У правом смислу то и није пратња, јер је она сасвим супротна по ритму од саме мелодије песме. А и она почиње прво речитативом, затим прихвата солиста, а онда упада женски хор са својим веома гласним али реским и високим тоновима. За то време мушкарци играју потскакујући у месту и повијајући тело напред и назад уз повремено узвикивање.

Како су добили име

Гај Плиније Старији (23—79), римски природњак, енциклопедиста и писац, био је познат својим савременицима као високи функционер римског царства. Међутим мало је њих знало да је Плиније све док није погинуо испитујући једну вулканску ерупцију, своје слободно време посвећивао научном раду и писању. Непосредно пред смрт завршио је већи део рукописа који је доцније постао чувен као његова „Природна историја“.

У свом делу Плиније је обухватио многе предмете, укључујући и сићушна створења којима је дао име animal insectum. Уствари реч insectum не потиче од њега, јер су је још ранији посматрачи природе поменули као insecare, што означава животиње чија су тела усечена у средини.

Један лекар је 1522 године превео све његове радове о природној историји на енглески језик. Тада је реч инсект постала именица и од 1601 године потпуно примила право постојања.

ЗЕЦ ПРОТИВ КОНЗУЛА

Сујеверје је у животу људи Старог века играло велику улогу, можда ништа мању но у мрачном Средњем веку. Свуда и на сваком кораку „вребала је опасност“ и, ако се човек оглуши о опомену „виших сила“, може се надати само несрећи.

Када су се у староримском сенату изненада појавили мишеви, Фабије Максим се одрекао диктаторства јер, како се веровало, појава мишева претсказивала је помор, смрт, разарање. Зец који је пресекао пут конзулу Фламинију био је узрок његове оставке на положај заповедника римске коњице. Зец, исто као и миш, претсказује велику несрећу, — веровали су Римљани.

Није тешко замислити у коликој су мери и на које све начине римски државници искоришћавали сујеверје за своје политичке интриге или у борби за власт и потчињавање народа.

Нарочити положај заузимали су у старом Риму професионални врачи — аугури — који су претсказивали будућност према криковима и лету птица, или распореду унутрашњих органа жртвених животиња. Успех или неуспех неког подухвата зависио је, по тврђењу аугура, од тога како кокошка зобље зрневље: халапљиво или полако. Разуме се да ништа лакше није било него кокошку-пророчицу претходно добро нахранити и — ето несреће.

Све до наших дана сачувао се израз „аугурски осмех“ — осмех човека који се потсмева лаковерној жртви.

Аугуре су разобличавали још и њихови савременици; њима се потсмевао и познати говорник и државник Цицерон. И државник Катон није много ценио њихова претсказања. Прича се да је једном дошао Катону неки римски грађанин и са ужасом му испричао да су му ноћу пацови изгризли сандале а то, по тумачењу аугура, значи блиску и страшну несрећу. Катон му је на ово одговорио:

— Умири се, пријатељу, јер случај који си ми испричао не претсказује ништа рђаво. Друга би ствар већ била да су твоје сандале појеле пацова!

МАДАМ ЛЕНОРМАН И ГОСПОДИН НОСТРАДАМУС

Римски аугури имали су у каснијим вековима многобројне наследнике. Међу најпознатије, вероватно, спада чувена гатара мадам Ленорман (1772—1843). Она је била оно што се зове „врачара вишег друштва“ и приче о њој преплавиле су читаву Европу. Њена књига „Необична претсказања за 19 век“ била је преведена на многе језике. А шта је претсказала „велика гатара“? Ево неколико њених пророчанстава узетих насумце: „Кинески војсковођа Чин-Чан-Чун-Пантифрун (?!) победиће петнаест европских држава; „биће откривен десети континент на свету“; „пронаћи ће се средство које ће људски век продужити на триста година“ итд.

Као што и сами погађате ниједно од тих пророчанстава није се испунило нити се, природно, могло испунити. Али и поред тога мадам Ленорман је згрнула огромно богатство. Она се није могла пожалити на материјалне резултате својих „пророчанстава“.

Међутим, познат је и један такав случај кад се „претсказање“ једног „пророка“ испунило. Догодило се то у 16 веку, у Француској, у граду Пусену. Ту је један пустолов-астролог по имену Нострадамус решио да, како се то каже, згрне паре. Објавио је сензационално пророчанство изјавивши да ће у тачно одређени дан читав град бити уништен огњем. И стварно, одређеног дана у граду је букнуо пожар. Избезумљени грађани ухватили су на месту преступа паликућу — самог астролога. Судили су му и осудили га на смрт.

Тајна крокодилских суза

Зашто крокодил „плаче“? Постоји веровање да овај опасни месождер плаче из тобожњег сажаљења према својим жртвама. На основу тог веровања је и постала иронична изрека „крокодилске сузе“. Недавно су два научника биолога, Швеђанин Фенге и Американац Нилсон, скинули с крокодила оптужбу да је лицемеран. Они су утврдили да се заједно са сузама крокодили ослобађају вишкова соли у организму.

ЈЕДАН ОД БОГОВА

Када се Мескалеро Индијанци из Новог Мексика у Америци окупе за извођење својих светих „спиритуалних игара“ они не воле непознате гледаоце, још мање фотографе. Једноме је ипак успело да из прикрајка сними ову „главну фигуру“ у њиховим древним церемонијама — једног од четири велика бога: севера, истока, југа и запада.

ЗА ДЛАКУ...

Професионалне бициклисте бије глас да радо зажмуре када је у питању победа. Али као у свему тако и у овоме има часних изузетака. Ево једног:

У завршном бициклистичком митингу у бриселској Палати спорта у спринту су возили упоредно Белгијанац Де Бакер и Јан Дерксен, и овај други је проглашен за победника. Вишеструки светски првак, који већ 25 година такорећи вози на свим великим тркама, изјавио је одмах жирију да је судија на циљу погрешно оценио — његов противник је за ширину гуме прешао пре њега преко траке. Само на основу ове изјаве извршена је измена у редоследу.

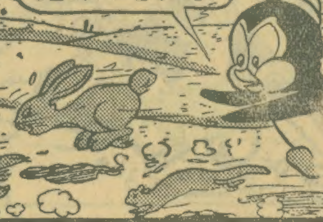

Од корњаче до сателита

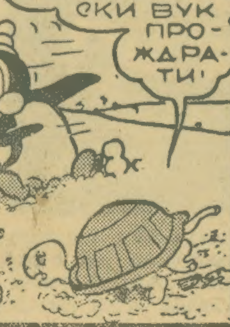
У давна времена неки народи веровали су да је Земља равна плоча, да је на леђима држе четири слона који стоје на џиновској корњачи. Славни грчки песник Хомер мислио је да је Земља избочена плоча окружена океанима. Други су мислили да је Земља само онај простор на коме они живе. Питагора је био први који је рекао да Земља има сферни облик. Међутим, недавно, захваљујући вештачким сателитима утврђено је да Земља има облик крушке, разуме се, грубо речено.

СИМА ЗИМА КАО ФИЛМСКА ЗВЕЗДА

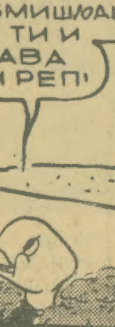

ПЕСНИК БРАТСТВА

О Луки Ботићу, Сплићанину, песнику и родољубу, данас се мало говори. Ни у школским читанкама он није добио оно место које заслужује и као најбољи песник свог времена, и као личност јер он је био носилац племенитих идеја, јединства и братства наших народа, борац против предрасуда, нарочито верских. Као један од најслободоумнијих хрватских песника, он је и своју песничку машту подредио идеалима зближења Хрвата и Срба. Своју велику песничку приповетку, коју је назвао „Биједна Мара", он, Хрват, Сплићанин, да би показао своју љубав према српском народу, написао је ћирилицом, „старим словјенским писмом које треба да уједини сву једнокрвну браћу".

☆

Син тежака и тежакиње, потомака некада угледне грађанске сплитске породице, али оронуле у борби с јачима, Лука Ботић се родио у Сплиту крајем јануара месеца 1830 године. Имао је деветоро браће и сестара, а мајка је била главни радиша у тој многољудној породици — издржавала је готово сама, и то прањем рубља. Мучни су то дани били и за Лукино детињство и за целу породицу. Никада их он није заборавио, као ни своју добру и радину мајку.

У својим приповеткама опевао је свој родни Сплит, чију је слику верно носио до краја живота у сећањима. Опевао је Марјан — „самотну планину, поред Спљета, поред жива града", а напосе сам Сплит „ бијелога лабуда, зеницу приморску и цвијет градова". За њега је Сплит био „каранфил приморски" и „колевка премила" у којој је провео прву своју младост. Кад је био далеко од њега, у равној Славонији и њеној питомој Ђаковштини, он није могао, кад год би помислио на њега, да се од поноса не узнесе „као дијете новом одорицом". Неизмерна је била његова љубав према родном граду.

☆

У Сплиту је Лука Ботић завршио гимназију. Школовао се тешко, јер мајка није могла да заради и за његову школарину. Ни хаљина није имао које одговарају „пристојном ђаку једне старе гимназије". Да би се ипак некако одржао у гимназији, он је уз ситну награду помагао школском служитељу: био потркуша и гимназиски вратар. И поред свих незгода Лука је успео да заврши целу гимназију, и да потом пређе у задарску теологију (богословију) која је у то време била на гласу јер су је похађали младићи из целе Далмације.

Многи од њих истакли су се као родољубиви радници у далматинском националном покрету, коме је била сврха да докаже како је Далмација словенска и да о њеној судбини треба да решавају сами Хрвати.

Због својих родољубивих идеја, које су биле потстакнуте нарочито револуционарном 1848 годином и догађајима са њом у вези, Лука Ботић, активнији од осталих својих другова, био је истеран већ са прве године задарске богословије.

А ипак она је за њега била врло значајна. Дуге је часове проводио са својим друговима у разговорима о јединству нашега народа, о лепотама народног стваралаштва и о потреби да сваки млади човек пође у народ и да га припрема за ослобођење. Млади студенти задарске богословије напајали су се тада јединим источником народне снаге и стваралаштва — Вуковим народним песмама. И заветовали се да се „расеју ширином народном", а у првом реду да пођу „у Србију, у земљу слободну" где ће се надахнути слободом.

☆

Истерани студент задарске богословије упутио се ка Србији, кроз Далмацију, Херцеговину и Босну, па преко Дрине до Београда. Како се сналазио на путу кроз Босну и Херцеговину, није нам савим познато. Али оно што се може наслутити, указује да је свуда наилазио на сусретљив свет, не само међу Србима и Хрватима него и муслиманима, а нарочито у Сарајеву.

Међутим, Србија, притиснута владом Александра Карађорђевића, остала је хладна према ватреном родољубу из Сплита. Једино је песник Матија Бан пружио гостопримство Луки Ботићу „једном ђаку из Сплита који је у Београд дошао да види шта се ту ради" — како је забележено у Управи београдске вароши.

Већ крајем јесени 1852 године он се налази у Загребу као радник у штампарији Људевита Гаја. Ту је растурао штампарски слог и прао слова „кубурећи због хладноће и неспавања, те је тако једва преживио ту црну зиму". Уз помоћ неких пријатеља, он је добио место чиновника у Ђакову у Славонији на спахилуку тамошње бискупије.

После угушене револуције 1848 године, када је Аустрија све своје народе „наградила" истим даром — злогласним апсолутизмом, оличеним у министру Баху, и ђаковачки бискуп је тражио од својих чиновника да положе заклетву „цару и аустриској круни". И њу су положили сви чиновници да би сачували хлеб, осим Луке Ботића, који је остао веран својим родољубивим идејама. Аустрију је сматрао највећим и најподлијим непријатељем окупираних народа, нарочито словенских, који су се нашли у њеном вештачком склопу. То је било 1860 године, кад су се тек рађале „демократске" реформе у аустриској царевини — али које су се ускоро извргле на штету Хрвата и Срба, и осталих словенских народа у тој „проклетој ћесаровини". Лука Ботић је остао без службе, са тешко болесном женом и тек рођеним дететом, али несаломљив и доследан.

☆

Када је ускоро у Загребу сазван хрватски сабор, који је требало да решава многа судбоносна питања, у Ђакову је изабран за посланика Лука Ботић. Тако је један Сплићанин у далекој Славонији изабран за народног посланика, сједињујући тако у свом избору нај јужнију и најсевернију хрватску покрајину. На хрватском сабору у Загребу, 1861 године, чула се Ботићева реч, која је штитила заједничке интересе хрватског и српског народа. У свом говору он је изнео не само своја лична најдубља уверења у погледу Аустрије, него и тешке прилике хрватског и српског народа у земљама „Троједне краљевине".

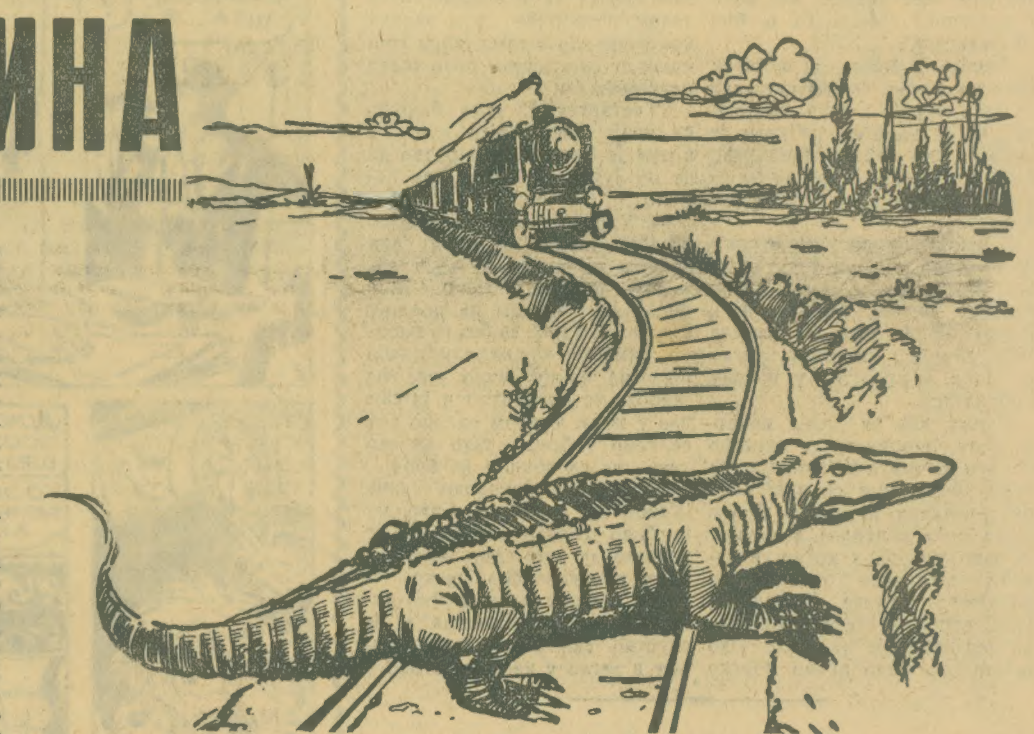
У то време Лука Ботић је био већ познати песник, прослављен својим поетским приповеткама „Побратимство" (1854) и „Биједна Мара" (1861). Ова последња донела му је надимак, који је он с поносом прихватио, али се односио на сироту и запуштену Далмацију, која је и даље остала одвојена од Хрватске и препуштена самовољи аустриских комесара.

Годину дана пред смрт, Лука Ботић је објавио и своју трећу песничку приповетку „Петар Бачи". Умро је у Ђакову, 22 августа 1863, од туберкулозе.

С правом Лука Ботић може да се назове „песник братства", јер сва његова дела надахнута су том идејом и указују на то како млади нараштаји руше и обарају све предрасуде и застарела схватања. Прошло је више од сто година како је Лука Ботић објавио своје „Побратимство", а приближава се и стогодишњица његове „Биједне Маре". Кроз сва његова дела провлачи се иста идеја: ми смо деца истог народа, и Хрвати, и Срби и муслимани. Ако се ослободе својих предрасуда, биће уједињени бар у будућности, и цареваће овом земљом.

Био је то песник и пропагандист најплеменитијих идеја, визионар који је кроз личне жртве сагледао будућност нашег народа.

МИТ или ИСТИНА

Недавно је у Аустралији откривен необичан „сувоземни крокодил": у степама Новог Јужног Велса, хиљадама километара далеко од најближег „обиталишта" крокодила, изненада се појавио џиновски гмизавац.

Прве вести о сувоземном крокодилу донели су неки путници из воза који саобраћа између два удаљена насеља провинције Енгоре. Воз се неочекивано на отвореној прузи зауставио јер се машиновођи учинило да испред локомотиве, преко шина, лежи неко велико стабло. Кад се нагнуо да боље осмотри препреку видео је да је „дрво" које се испречило на путу уствари огроман, пет метара дугачак крокодил или нека друга, њему веома слична животиња.

Нико од путника, а ни железничког особља, није се усудио да изиђе из вагона и отера чудовиште које је дремало на шинама усијаним од сунца. „Храбри" машиновођа кренуо је уназад пуном паром.

Кад се о том догађају расчуло, властима су стале да пристижу небројене пријаве фармера из те околине. Једни су у њима обавештавали о својим сусретима с некаквом животињом сличном крокодилу, други су тврдили да су чули њено рикање, трећи су напросто захтевали да се њихова околина ослободи страшне звери.

Полициске и војне снаге „пречешљале" су читаву околину. У тој својој потери војници су били толико ревносни да су чак употребили и динамит да би разрушили све подземне јазбине. Али, сем гуштерова дугих до пола метра нису нашли ништа.

Међутим, вести о крокодилу наставиле су упорно да круже, а прича о њему подигла је много буке. Тајанствени крокодил из Новог Јужног Велса постао је прави „херој" многих европских и америчких листова. Богати туристи из разних земаља похрлили су у Аустралију у лов на „сувоземног крокодила". Али, све до данас није откривено ништа — сем великих гуштерова.

Ипак, израз „ништа" не би се могао употребити. Нађено је нешто што је за науку било веома драгоцено. трагови огромног гмизавца. Њихови отисци су били послани на експертизу стручњацима аустралиског музеја у Сиднеју, и одговор је гласио: трагови потичу од крокодила или неке сличне животиње. Значи, сувоземни крокодил из Новог Јужног Велса није мит, већ чињеница.

Међутим, тешко се може допустити тврђење да је тајанствена животиња обичан крокодил. Јер, они су водене животиње, а овде је реч о једној са сува.

Научници, који су били дужни да даду последњу реч, сетили су се једног сличног случаја. Године 1912, неки путник — истраживач боравио је на малом острву Комодо у Индиском Океану, западно од Јаве. С тог путовања он се вратио с фантастичним причама о змајевима који живе на том острву. Домороци су називали те змајеве „боеаијат-дарат", што значи сувоземни крокодил. Они су причали истраживачу да ове звери нападају козе, свиње и јелене. Ударом репа оне могу да оборе човека, а њихов ујед изазива готово тренутну смрт. Није ни потребно рећи да нико није поверовао овоме што је причао да је чуо.

Међутим, на острву Комодо ускоро су заиста били откривени „змајеви". То су уствари џиновски гуштерови неке потпуно посебне врсте — варани. Додуше, они нису тако страшни као што су их описивали домороци, али нису ни безопасни.

У преисториско време ови огромни гмизавци живели су на многим острвима Малајског Архипелага. Било их је и у Аустралији. Фосилни остаци једног, ту нађеног варана показују правог џина: његова дужина износи 8 метара. Од овог гигантског гуштера човеку се лако може учинити да је крокодил а његов начин живота — далеко од сваке воде — потпуно оправдава назив „сувоземни крокодил".

Сматра се да су џиновски варани у Аустралији давно изумрли. Али, зар догађај с крокодилом из Новог Јужног Велса не даје основ за претпоставку да је овакав закључак можда преурањен?

ДОЖИВЉАЈИ АЛЕНА ЖЕРБОА

У луку Тотен, на ушћу Ист Ривера, испред Њујорка, Ален Жербо је стигао 15 септембра 1923 године у 2 часа ујутру. Он је први прешао Атлантик са истока на запад у једрењаку „Фајеркрест“, дугом 11 метара и са само једном катарком.

Тридесет година после овог подвига усамљени морепловци говорили су још с дубоким поштовањем и великим дивљењем о овом храбром младом човеку, у оно време старом свега 30 година, који није волео цивилизовани свет.

Ален Жербо је рођен 17 новембра 1893 године у Лавалу. Највећи део своје младости провео је у Динару близу француске рибарске луке Сен Мало, чувене по гусарима.

У свом роману „Сам на Океану“ Жербо је написао следеће: „У Сен Малу и Динару сам научио да волим море, таласе и бучне ветрове. Омиљене књиге су ми биле авантуристичке. Реч Елдорадо је у мени изазивала прави занос, и често сам се зарицао, кад будем одрастао, открићу га“.

„Пошто сам за време рата био у авијацији, увидео сам шта за мене претставља слободан простор. Знао сам да никад више нећу моћи да живим стално у насељеном граду. Рат ме је извукао из цивилизације и нисам желео да се у њу опет враћам“.

Када му је један од другова позајмио књигу Џека Лондона „Крстарење Снарка“ он је увидео да би могао и он сам у малом броду да пређе Океан и тако оствари свој животни сан. Решио је одмах да напусти каријеру инжењера и у француским лукама пронађе какав брод на коме би без ичије помоћи пловио.

У једној малој енглеској луци нашао је 1921 године једрењак с једном катарком саграђен још 1892 године, али ипак у одличном стању. То је био „Фајеркрест“.

Жербо је могао да постане тениски првак Француске, али је тада окренуо леђа свему и укрцао се на брод на коме је провео две године крстарећи по Средоземном Мору да би се припремио за свој велики подухват.

О својим припремама је стално говорио у шали тако да се није могло знати да ли се он стварно спрема или не. Али, једног лепог дана, 25 априла 1923 године, изненада, дигао је једра и кренуо у правцу Гибралтара.

Одмах, већ на самом почетку пута, барометар се спустио и осуо је пљусак. Подигла се права бура која се није смирила читавих пет дана. Бочна једра су се поцепала, а предње је пало у море и могло се извући уз опасни акробатски подвиг с катарке. Најзад, 15 маја, огромна стена Гибралтара исполовила је из магле. Ово је стварно било право морско крштење. Али Жербо се није уплашио. Остао је 15 дана у Гибралтару да би се припремио. И, када је све било уређено, послао је неколицини својих пријатеља следеће дописнице:

300 литара воде, 40 кг усољене говедине, 30 кг двоп...ка, 15 кг бутера, 24 кг џема и 30 кг кромпира.

У подне 6 јуна „Фајеркрест“ је извукао сидро, и још исте вечери се подигла бура. Предње једро се претворило у дроњке а ускоро се то догодило и са великим. Ален је исцрпљивао снагу дижући и спуштајући једра, односно оно што је остало од њих. Тако лоше време трајало је до 17 јуна, када је стигао на 620 миља од Гибралтара и 40 миља југозападно од Мадере.

Кроз побесне ле таласе

А већ 1 јула ветар се наново подигао. Море се разбеснело и таласи су се разбијали о брод. У једном тренутку затишја усамљени морепловац је са извесном зебњом открио да је највећи део резервне пијаће воде постао неупотребљив, тако да му је остало свега 50 литара. Ситуација се погоршавала јер су се и резерве меса делом поквариле а и залихе конопаца као и сама једра трошили су се исувише брзо услед невремена.

У четвртак, 13 јула, ближио се крају овај смели пут, а време је било толико рђаво да се од јутра на броду све ломило.

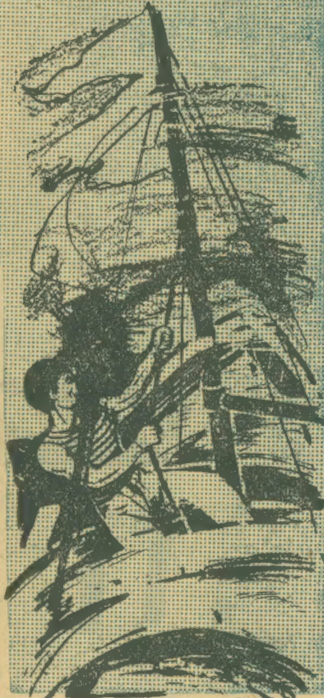
— Управо сам намештао главно једро на броду кад се уже од предњег једра покидало, причао је доцније Жербо — прешао сам на предњу страну катарке да бих га поново наместио али кад сам ставио ногу на ивицу једно уже од јарбола се прекинуло и ја сам пао у море. Срећом ударио сам се само у браду, тако да сам успео да се попнем на брод.

Али после неколико дана Жербо се разболео. Грло му је било толико отекло да је успевао да гута само мало воде и кондензовано млеко, а после недељу дана је био тако ислабио и грозничав да је спустио сва једра сем предњег и легао у кабину готово у несвести, оставивши брод да два дана плови потпуно сам.

На 1.500 миља од Њујорка поново је наишла олуја и бура. Читава два месеца он ни са ким живим није проговорио. То му је било најтеже. „Привикао сам се на самоћу“ — написао је у свом бродском дневнику.

„Заробљеник цивилизације“

„Фајеркрест“ је 9 августа упловио у ураганску зону. Једрењак је под снагом ветра полегао и загњурио се у море. Једра нису престајала да се цепају, а било је тешко оправљати их. Управо у подне, 20 августа, изненада је с хоризонта наишао један огроман талас који се сручио на брод уз грмљавину. Жербо је једва имао времена да се успење до половине катарке кад се талас бесно разбио о брод и поклопио га тонама воде и вртлогом пене.

„Изгледало је као да брод оклева под ударцем, и ја сам се питао да ли ће уопште моћи да одоли овој бури. А тада је лагано изронио из пене и огроман талас прође...“

На броду се било све испреметало па му је требало времена да све то уреди.

„Фајеркрест“ је пресекао Голфску струју 24 августа и једне од следећих ноћи он је први пут приметио неки осветљени брод како плови према Западу.

Сутрадан се зауставио у његовој близини један брод који је дошао да му помогне и одвуче га у Њујорк, пошто се веровало да је „Фајеркрест“ претрпео бродолом. Жербо им је одговорио да се он само „шета“ по мору и затражио мало воде за пиће.

Трећег септембра прешао је на теретњак „Хенријета“ из Бостона, и ту је први пут, после 90 дана, окусио свеж хлеб и свеже месо.

Недељу дана доцније приметио је Америку, али је записао: „Супротно ономе што би сви могли да очекују — осећао сам се мало тужним. Знао сам да ће то бити крај моме крстарењу, да ће сви лепи дани које сам проживео на океану бити ускоро завршени, јер ћу морати да останем више месеци на земљи. Престаћу да будем господар мога малог брода, и вратићу се међу људе да будем заробљеник цивилизације.“

Не испуштајући крму и не спавајући 72 часа, Жербо се 15 септембра у 2 часа ујутру укотвио у луци Тотен. Крстарење „Фајеркреста“ је после 101 дан од напуштања Гибралтарске луке било завршено.

Повратак Алена Жербоа у Француску био је тријумфалан, а ускоро је дошла и слава. Ишло се толико далеко да је и гасним пећима давано име „Фајеркрест“, што се Жербоу, наравно није допадало. Кад се вратио у Њујорк нашао је свој брод оправљен и преправљен тачно по упутима, јер је био решио да крене на пут око света.

„Фајеркрест“ је 2 октобра 1924 године напустио њујоршку луку. Пошто је увек био сам, Жербо је писао и песме које су имале успеха. Путујући по свету обишао је Бермуде, Панамски Канал, и многа острва у Тихом Океану где је упознао и заволео многе једноставне и честите људе.

„Ален Жербо“

Кад је Жербо увидео да је његов брод дотрајао, а био је решио да по други пут крене у освајање океана, одлучио је, тешка срца да се растане од „Фајеркреста“. Уступио га је Министарству морнарице уз незнатну своту, мада је добио понуду да са својим бродом игра на филму. Приликом превлачења у Шербур брод је изненада потонуо 22 јула 1931 године.

Жербо је био пун планова о свом новом путу и броду који је саграђен после две године у Сартрувију и назван „Ален Жербо“. У њему је кренуо 22 септембра 1932 године и после мање напорног пловљења него први пут, стигао у Америку за пуних 13 месеци, прошавши кроз Панамски Канал и додирујући острва Галапагос.

Када је избио Други светски рат, Жербоу се губи сваки траг. После ослобођења његови другови су ипак дознали да је умро од исцрпљености у болници у Тимору 16 децембра 1941 године.

WALT DISNEY'S ПРИЧА О ЧУПАВКУ

Брине се за своја леђа

Јесте ли икад чули да неко поручује цигле поштом? Али у граду Вернал су чули. Уствари, на тај начин је град саградио своју банку — циглама послатим поштом. Свака од 50.000 цигала уграђених у двоспратну зграду широку 21 а дугу 28 метара стигла је поштом.

Власници банке у Верналу одлучили су 1916 године да саграде нову зграду. Али најближа циглана је била доста удаљена а трошкови око преноса сваке цигле по врло лошим путевима износили би 15 центи. Само за превоз би отишло 7.500 долара. То је раз било наде да ће Вернал добити нову банку, али је један грађанин почео да претура по поштанским правилима, и израчунао да би трошкови превоза били упола мањи ако би се цигле слале поштом.

Пошто пакет није смео да има више од 25 килограма наручено је пет хиљада пакета са по десет цигала у сваком. Пакети су стизали, а поштар који их је преносио најзад је објаснио своме инспектору:

— Пренео сам већ гомиле цигала за верналску банку а оне још и даље стижу. Бринем се само да ми не пукну леђа пре него што их све пренесем.

Тада је пошта донела правило да једна особа у току једног дана може да прими пакет од само сто килограма. Онда су почели сви грађани да примају пошиљке са циглама, а добровољци су пакете преносили од поште до банке.

После више месеци стигле су најзад све пошиљке са довољно цигала да се сагради банка у Верналу.

БОЈА КОЈА УБИЈА

Пре нешто више од 40 година неколико стотина жена радница у фабрици ручних сатова у Сједињеним Државама, премазивале су бројчанике бојом у којој је било радијума и тако и саме постале радиоактивне. Сада се на све стране трага за онима које су још у животу да би се открио утицај радијума на њихов организам.

Догодило се то почетком 1915, кад је млади амерички научник др Сохотски, пронашао „светлећу боју". У сулфат цинка стављао је сасвим малу количину радијума.

Чим је завршен Други светски рат, проналазач је у Оринџу, у држави Њу Џерси, основао предузеће за производњу „светлеће боје" и оно је закључило многобројне уговоре са произвођачима сатова. Тада су се појавили први сатови са бројевима и казаљкама који су се видели и у мраку. Посао око уписивања није био тежак, али је захтевао пажљив рад. Произвођачи су запошљавали девојке између 15 и 20 година, јер су биле јевтинија радна снага, а свака од њих је већ после неколико дана умела да премаже број једним јединим потезом. На несрећу, раднице су се брзо навикле да после повучене црте лизну четкицу да би је зашиљиле и потом су поново замакале у боју ради писања новог броја. Време је пролазило, а радиоактивна боја фон Сохотског све више се таложила у њиховим органима за варење.

Прва тежа обољења костију фабричких радница појавила су се тек 1922 године. Лекари су се нашли пред загонетком, јер нису знали да узрок треба тражити у навици да раднице четкице бришу својим језиком. Прво се мислило да се појавила нека непозната епидемија. Затим су лекари поверовали да је обољење костију последица нове врсте обољења крајника, најзад су претпоставили да су у питању микроби који непосредно разарају коштану срж. Годину дана касније, када је неколико девојака подлегло непознатом обољењу, санитарне власти је ухватила паника.

Први који је почео да трага правим путем био је један зубни лекар коме се учинило да озледа на деснима једне раднице од 24 године не може да буде последица ниједне дотле познате болести. Пацијенткиња је упућена у болницу и двојица тада познатих специјалиста установили су да је рана настала услед радиоактивног зрачења. Од тог тренутка све је почело да се одвија великом брзином. Одмах се посумњало да је у питању професионално обољење и пошто су отишли у творницу, лекари су стали да испитују фосфоресцентну боју др Сохотског. Баш у то време умрла је десета радница фабрике сатова од „костобоље". Специјалисти су затражили ексхумацију свих преминулих радница и установили да је готово свака од њих имала 14 микрограма радиоактивних елемената од чега је чистог радијума било два микрограма.

ПРОНАЛАЗАЧ — ЖРТВА СВОГ ПРОНАЛАСКА

У току шест година неколико хиљада жена прогутало је с пљувачком веће или мање количине радијума. Не само у Оринџу и држави Њу Џерси већ и у целој Америци се говорило о „боји која убија", а године 1928 од ње је умро и сам проналазач Сохотски у 45 години живота.

Почетком 1927 пет радница је подигло тужбу против предузећа тражећи отштету за изгубљено здравље. Кад су се појавиле пред судом, мада младе, оне су изгледале веома јадно. Док је предузеће одбијало да плати отштету, на страни жртава се налазила већина светске штампе. Госпођа Кири, која ће неколико година касније и сама да постане жртва свог великог и опасног проналаска, радијума послала им је телеграм с речима: „Толико бих волела да могу нешто да учиним за вас", и препоручивала им да што више једу пресну говеђу џигерицу.

Свих пет радница пристало је на поравнање са фабриком. Али наредну годину ниједна од њих није преживела. После нових законских прописа, у свим фабрикама за производњу сатова са светлећим бројевима предузете су хигијенске мере. Жртава више није било и о „боји која убија" све се мање говорило. У међувремену неке су раднице напустиле посао, неке су се раселиле и нико није могао помислити да ће после толико година за њима почети права полициска потера. Јер, дошло се до закључка да би њихово садашње стање здравља било од велике користи савременој науци.

ЗАШТО ПОТЕРА

Тачно пре две године умрле су једна за другом две жене од 56 година које су некад радиле у злогласној фабрици сатова у држави Њу Џерси. Иако су напустиле посао пре 35 година, изгубиле су живот због радијума који су раније унеле у тело.

Млади и талентовани физичар Лестер Барер који је добио задатак од америчке Комисије за атомску енергију да испитује последице нуклеарног зрачења на људски организам, случајно је прочитао ову вест у новинама и донео одлуку да се пронађу све преживеле жртве творнице у Оринџу. Од неколико хиљада радница које су гутале светлећу боју др Сохотског многе су свакако, умрле али има их још које су у животу. Нечији организам је брже подлегао радијуму а нечији се још с њим бори.

Те преживеле жене драгоцене су за науку, јер од Хирошиме и Нагасакија до данас испитивани су само болесници који су претрпели атомске утицаје споља, а медицина мора да се упозна и са повредама које проузрокује унутрашње зрачење. Оне су још значајније за науку од спољних и отуда толико интересовање да се пронађу преживеле раднице.

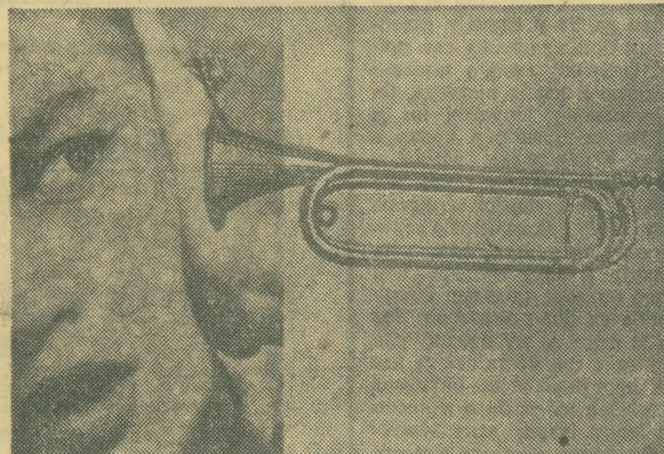
Јула 1957, др Лестер Барер се настанио у Оринџу са задатком да између хиљада жена од 51 до 60 година пронађе оне које су пре тридесетак година писале „светлећом бојом" бројеве на ручним сатовима. За годину и по дана Барер и његов помоћник успели су да пронађу око четири стотине некадашњих радница. Али посао није лак и никад неће дати идеалне резултате. Многе жене нису желеле да се пријаве из страха да им се не открије каква неизлечива болест. Друге се плаше изолације од своје породице. Међутим, четири стотине жена које су имале храбрости да пристану на испитивање пружиће медицини свакако корисне податке, о којима ће се сазнати, можда, тек кроз три године.

Као и сви...

И медвед, као и сва остала бића, зна како да се одмара и ужива у свом царству дивљине. Поред тога што је добар борац, он је такође и акробата и изврстан пливач. Мада изгледа доброћудан, не покушавајте да га naљутите јер ћете зачас имати пред собом правог демона.

ВИТАМИН Б1 ПРОТИВ БУКЕ

Пре неколико месеци једна група јапанских научника дошла је до неочекиваног закључка, да су њихови сународници осетљивији на буку од Европљана и Американаца. Испитујући узрок ове појаве закључили су да је преосетљивост настала услед једноличне хране.

Познато је да у Јапану пустоши бери-бери, болест коју производи љуштени пиринач у коме нема витамина Б1. Али, како су јапански научници дошли до тога да недостатак одређеног витамина изазива преосетљивост на звуке?

Лекари су прво одабрали известан број заморчића које су изложили непрекидном звоњењу. После извесног времена, преглед је показао да у њиховом организму има мање витамина Б1 него код заморчића који нису били изложени таквим звуцима. Недостатак витамина испољио се у мозгу, у јетри и у целокупном нервном систему. Од заморчића научници су прешли на раднике једне топионице челика који годинама раде у великој буци. Том приликом је установљено да они излучују из организма много више витамина Б1 од радника који су запослени у предузећима где влада релативна тишина. Добивени резултати имали су одлучујући значај.

Људи окружени буком често показују знаке који су последица авитаминозе Б1. Наиме, они се жале на умор, несаницу, дрхтавицу и на то да се брзо нервирају. Утврђено је затим да радници на чијим радним местима има буке често не управљају потпуно својим покретима што је такође последица недостатка витамина Б1. Такви људи, сем тога, не могу да „нађу" потребну реч, замуцкују и томе слично. Трагајући даље, јапански лекари су установили да деца која живе у бучним квартовима спорије расту, јер је за рашћење, као што знамо, потребна одређена количина овог витамина. Популарно речено, бука црпе из нашег организма витамин Б1 и зато се нервирамо и замарамо. Установљено је и то да сваки одрастао човек дневно треба да унесе у организам један до два милиграма тијанина, како се друкчије зове витамин Б1.

Пишући о раду јапанских научника, немачки лекар др Диц се пита није ли потребно да се ова количина повећа, јер је бука узрок све већем броју нервних обољења. Може да изгледа чудновато, али је истина да један од првих рефлекса новорођеног детета јесте трзање због буке. Та реакција организма почетак је самоодбране коју човек спроводи још из времена кад је живео у пећинама и кад је сваки необичан шум или звук означавао приближавање опасности. Ако један пискав и јак звук учетворостручује човеков крвни притисак, то је само знак да се цео организам ставља у одбрану.

Јапански научници нам откривају како треба да се бранимо против буке. Бежање у тишину није могућно, јер смо приморани да живимо и радимо у великим градовима и у бучним предузећима. Једини лек је да своје живце „оклопимо" витамином Б1. Познато је да се у тешким случајевима алкохолизма, ради смиривања, даје до 400 милиграма витамина Б1 дневно, а могућно је узимање и до 500 милиграма дневно без опасности. За сваки појединачни случај треба се саветовати с лекаром, али ако се редовно хранимо поврћем богатим витамином мање ћемо имати потребе за фабричким препаратима.

Пре извесног времена, на једној бициклистичкој трци у Швајцарској учествовало је шездесет такмичара. Кад су запитали тројицу првопласираних бициклиста како су постигли успех, ови су одговорили да су седам дана пре трке свакодневно узимали по пет милиграма витамина Б1. Фудбалери, који га узимају знају колико је користан.

Витамин Б1 налази се у наранџама, жуманцету јајета, у џигерици, сочиву, парадајзу, спанаћу, зеленој салати, мркви, млеку и у шљивама. Има га нарочито много у клицама семенки.

Чудо од играчке

Једна холандска фабрика дечјих играчака приказала је ових дана једно доиста право ремекдело. Њени конструктори су направили и потпуно усавршили једну дечју играчку — малог аутоматског пса који се покреће, хода, јер реагује на све изворе светлости. Полази сам од себе у правцу сваке јаче светлости, а у случају да је она заслепљујуће јака он се својим ножицама натрашке удаљава. Његове уши су начињене од мајушних микрофона који псу-играчки омогућују да хвата звуке, да маше репом при изговарању нарочитих речи а особито при изговарању његовог имена (које су му у фабрици наденули). Тај аутоматски пас чак може да приђе кад га његов господар позове, али опет одређеним речима. Он чак „уме" и да вам лизне руку чим га помилујете.

Ово „чудо од играчке", како је овог пса назвала холандска штампа, има у утроби уграђено пет мајушних мотора, седамнаест цеви и десетак транзистора који, сви заједно припомажу да пас-играчка обавља све ове радње као и свако живо кученце.

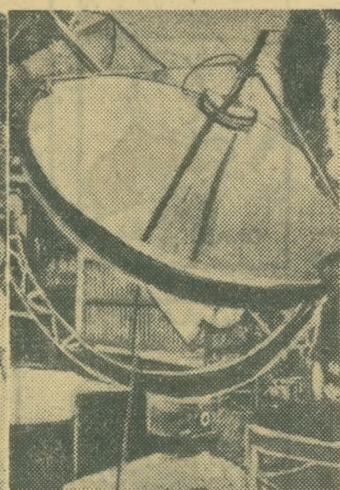
*

УСИСИВАЧ ЗА РИБЕ

У Русији је испробан риболов на нов и оригиналан начин: помоћу такозване „рибље пумпе". Са бродова за риболов неће се више спуштати мреже, већ широка цев од 100 метара. На њеном крају налази се јака сијалица која намами јата риба. Тада ступа у дејство пумпа која увлачи рибе кроз цев и избацује их на палубу брода.

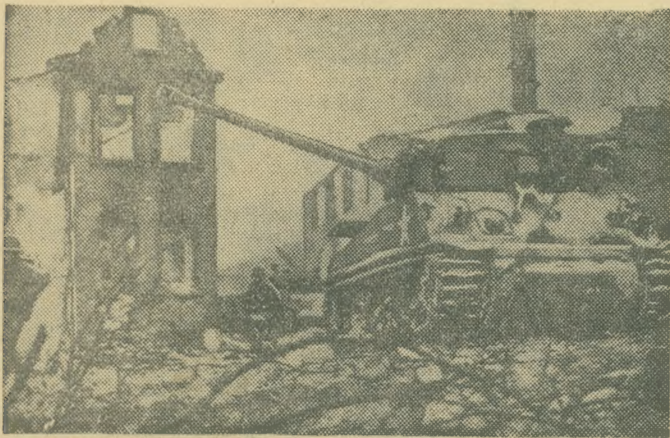

Све шира примена

У последње време сунчана енергија искоришћава се на разне начине у готово свим крајевима света. На горњим сликама приказујемо један амерички и два руска модела: Сл. 1 — Амерички модел „сунчане пећи", направљен од једне метализоване материје у облику кишобрана; — Сл. 2 — Совјетска верзија, приказана у једном енергетском институту у Ташкенту, служи за кување чаја; — Сл. 3 — Совјетски генератор на сунчану енергију има јачину 40 вати.

У ОСИЊАКУ

Био је крај септембра 1941 године. Један човек је прешао Тиргартен и језеро Луцензе покривено великом зеленом превлаком за камуфлирање по којој је дугачка сива трака налик на широк друм претстављала варку за непријатељске бомбардере. Лаганим кораком упутио се затим према Унтер ден Линдену, најчувенијој берлинској авенији позлаћеној јесењим сунцем.

☆

Размишљао је о судбини која га чека у тој авантури коју је почињао против Немачке обавештајне службе. Он, Ерик Ериксон био је мали техничар шведске индустрије нафте. Ступио је у Штокхолму у америчку обавештајну службу и обавезао се да прикупи тачне податке о производном потенцијалу фабрика синтетичке нафте у Трећем рајху, њиховом броју и месту где се налазе.

Његова одлука да отпутује у нацистичко гнездо и ступи у пословне преговоре с хитлеровцима изазвала је у Шведској општу осуду и презир оних који су га раније ценили. Њему је то баш било потребно. Желео је да га сви сматрају „квислингом" да би на тај начин његови послодавци у рајху били сигурни.

На Унтер ден Линден се спустила ноћ. Безбрижно је шетао али је осећао да га прате и да безбројне невидљиве очи мотре на њега. Играо је своју улогу иако је знао да један Швеђанин макар био привржен Хитлеровим идејама мора изгледати сумњив Гестапоу. Није се заносио да ће Немце лако обманути као што је обмануо Химлеровог претставника Кортнера у немачкој амбасади у Штокхолму. Кортнер је дао повољну оцену о његовом путу у Немачку, јер је видео само склапање трговинског споразума за извоз синтетичке нафте у Шведску у замену за шведске производе тешке индустрије. Хотел Еден који су му на аеродрому означили као место његовог боравка док је у Немачкој, већ је био близу. Ериксон се поново сетио чувеног Клемансоовог гесла из прошлог рата: „Свака кап петролеја вреди колико и кап крви".

Знао је да ће уништење центара немачке индустрије синтетичке нафте, које је он припремао, укочити њихову ратну машину. Немци су се само делимично ослањали на румунске изворе јер су били свесни да они могу бити лако окупирани или разорени бомбардовањем. Према томе, његова мисија је могла да буде судбоносна.

☆

У одморишту га је чекало пријатно изненађење: дозвола за слободно кретање. Био је у соби са једним Немцем и целе ноћи није смео да заспи. Страховао је да се у сну не ода или да му странац не да неко средство за спавање и онда га подвргне испитивањима.

Следећих дана Ериксон је обиграо Берлин и обновио многе пословне везе прекинуте 1939 године. Отварао је карте и луда игра је постајала вртоглава. Индустријалци су страховали да ће у случају савезничких бомбардовања све њихове фабрике, главно њихово богатство и извор прихода, бити уништени. Ериксон им је омогућавао трансфер новца и валуте у неутралне земље и обезбеђивао их од такве могућности, али Немци се према њему нису показивали великодушни, нису хтели ништа да ризикују и нису му пружили готово никакве податке. Њему то није ни било потребно. Тражио је само да му покажу све фабрике и сва места где се налазе противавионске батерије. А памћење му је било изврсно — у току једног дана запамтио би преко стотину важних објеката и места где се они налазе а увече би све брижљиво прибележавао у карте и упућивао податке савезничкој обавештајној служби.

Игра је постајала све узбудљивија. Између две шпијунске мисије одлетео је у Штокхолм да реферише о свом раду. У родном месту га је сретало само презрење и мржња. Када се улето 1942 године вратио у Берлин дочекало га је непријатно изненађење. Ниједан од објеката који је означио, ниједан центар противавионске артиљерије није био оштећен. Добио је утисак да се играју с њиме. Био је разочаран.

Када му је у души било најтеже добио је нове задатке. Упознао се са лепом, младом женом Маријаном фон Молендорф која је служила истом циљу, само на другом сектору. Ериксон се заљубио у своју сарадницу, али је убрзо увидео да је задатак пречи од свега. Немци су били одушевљени резултатима трговинских трансакција са Шведском. Рајх је од неутралног суседа добио драгоцени ратни материјал, али Химлер није ни слутио какав је то данајски дар. Ериксон је постајао „персона грата" на списку страних пријатеља Немачке, упознао се лично са Химлером и освојио његове симпатије и поверење.

При поновном доласку у Шведску сазнао је да су гледишта у савезничком главном штабу оштро подељена: једни сматрају да треба бомбардовати немачку индустрију и центре за производњу синтетичке нафте, а други су за то да се свом силином удари на аеродроме и базе Луфтвафе. Ериксон их је дуго убеђивао у огроман значај података које им је пружио — разголитио је немачку индустрију и отворио њена недра савезничким бомбама.

☆

Баш у то време Ериксонов положај је почео да се мути. На улици Штокхолма срео се са једним ватреним нацистом Улрихом који га је од првог тренутка сматрао као непожељног у његовом табору.

Али једном започета игра морала је да се заврши. Сваки корак оклевања могао је да значи смрт. И он је мирно сео у авион и одлетео међу оне који су сваког тренутка могли да се претворе у његове џелате. На аеродрому Темпелхоф дочекала су га два СС-официра и одвела у затвор Моабит. Док је грозничаво размишљао о својој судбини „анђели чувари" су га одвели у једно двориште и наредили му да их чека поред једног митраљеза. Шаржери су били напуњени.

Неколико тренутака касније наишло је десетак нацистичких службеника, а међу њима и један од његових чувара. На уснама му се оцртавао цинички осмех.

— Желео сам да вам омогућим да присуствујете незаборавном призору, драги Ериксоне, — рекао му је он.

Незаборавни призор? Било је то стрељање једне групе затвореника. Последња међу њима била је, бледа као смрт Маријана фон Молендорф. Хтео је да виче и урла од бола. Митраљез је заштектао, она се превила у болу и пала, а он је стајао нем и гледао у њу, укочен, замрзнут, смрвљен.

Можда само тој својој чудесној снази да се савлада има да захвали што сада и он не лежи ту згрчен у локви крви.

☆

Неколико дана после овог догађаја Ериксон је био обавештен да је савезничка авијација одлучила да заспе немачку индустрију синтетичке нафте бомбама од пет и десет тона.

Са огорчењем у срцу, као рањени лав, Ериксон се поново бацио на посао. Северњачком хладнокрвношћу и способношћу да изврсно глуми он је убедио Химлера да је у интересу Немачке да се у Шведској сагради огромна фабрика за производњу синтетичког бензина. Химлер је био опчињен његовим плановима и омогућио му да посети све оне фабрике у Немачкој које још није видео, ставио му на расположење планове, пружио му све податке. После свега неколико часова команда савезничког ваздухопловства је све то имала у својим рукама, а неколико дана касније Немачка је доживела најтеже ратне ударце и страховита разарања.

Једне вечери Ериксон је у Лајпцигу срео једног Швабу кога је познавао још из предратних дана из Шведске. Њихови ледени погледи су се укрстили. Шваба га је добро познавао као великог противника Хитлера и запрепастио се када га је ту угледао. Шредеру, тако је било име тог Немца, све је било јасно и Ериксон је био свестан да је то крај. Пред очима му се само појавило оно исто двориште, а у ушима заштектао митраљески рафал.

Хитрим кораком Шредер се упутио према телефонској говорници. Ериксон је муњевито реаговао, зашао с друге стране исте кабине. Запрепашћени Шредер који је већ био окренуо телефонски број али још није био добио везу осетио је да неко отвара врата и нагло се окренуо. Бодеж је севнуо у руци Швеђанина и после четврт часа Гестапо је нашао мртвог, са ножем у стомаку једног од својих најбољих агената. Нико за време рата није сазнао ко је убио Шредера а Ериксон се неопажено вратио у Шведску где је остао заувек.

Његова мисија је била завршена. Подаци кажу да је захваљујући сјајно обављеном задатку уништено пет шестина немачке синтетичке индустрије нафте. Брзина којом је 1944 године заузета Горња Шлеска је непосредна последица ових уништавања.

ПРВАЦИ

УНЕСКО организује сваке године занимљиву анкету којој је циљ да највеће светске писце разврста по њиховој популарности, односно по броју превода њихових дела на разне светске језике. Према подацима објављеним у „Индексу превођених дела" у току 1957 године је у 65 земаља објављено 27.978 превода разних дела. На прво место долазе књижевна дела са 15.407 превода а затим следе дела из социологије, историје, географије и других области.

Од свих писаца највећу популарност је у свету уживао Лењин чија су дела објављена у 278 превода а затим следе Жил Верн са 121 преводом, Шекспир са 120, Толстој са 94, Достојевски са 82, Горки са 78, Агата Кристи са 76, Енгелс са 72, Сименон и Сомерсет Мом са 67, Марк Твен, Дикенс, Дима и Балзак су преведени више од 60 пута, Џек Лондон, Маркс и Хемингвеј више од 50, а Виктор Его тачно 50 пута.

КУПАТИЛО ЗА СЛОНОВЕ

„Запазио сам да у Индији слонове за вучу свакодневно добро купају, док њихови рођаци по зоолошким вртовима слабо долазе у додир с водом" — каже директор зоолошког врта у Коломбу на Цејлону. Зато је он у овом новом савремено уређеном зоолошком врту овај недостатак отстранио. Слонови сада ту имају „своје отворено купатило". Свако јутро чувари им кокосовим орахом тару кожу и они то кротко подносе. Чак им тимарење прија, а још веће задовољство им чини да после тога дуго леже у води. Тек после „јутарње тоалете" следује доручак.

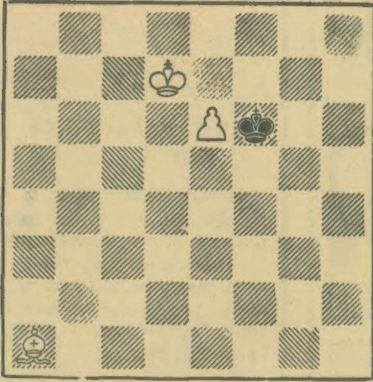
ШТА БИ ХТЕЛИ...?

Амерички бацач кугле Далас Лонг некако би се помирио с непријатностима које је имао у Темплу у САД, када је због неспоразума са организаторима такмичења морао из свог џепа да плати авионску карту, па и са тим што му фактични домет од 19,65 није признат као рекорд пошто је то била обична спортска приредба — али га је понашање публике сасвим озлоједило Кад се кугла на досад још непостигнутој даљини од 19,65 метара забила у песак, публика је на трибини ћутала.

— Овако блазирану публику још нисам видео, — жалио се рекордер доцније. Шта би ти људи хтели? Ваљда да бацим куглу у васиону?

Учимо шах

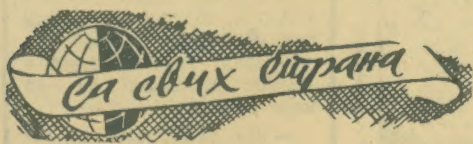
LXXVIII

Погледајте горњу слику! Црни је у шаху, бели напада његовог краља, али како је бели ловац могао да дође на ово поље?

Многи ће помислити да је ово грешка, да су фигуре погрешно постављене, а није тако. Размислите добро како је могло да дође до овог положаја.

Решење ћете наћи у следећем броју „Забавника", а сад ћемо вам рећи само ово: ситуација је донекле слична оној из прошле лекције, где се говори о препирци између двојице професора.

НЕОБИЧАН ЕКСПЕРИМЕНТ вршен је са једним мајмунчетом, које је требало да бира између праве мајке и лутке која је умногоме личила на његову рођену мајку. Насупрот очекивањима научника, мајмунче је показало више наклоности према дрвеној лутки која је била умотана у крзно и загревана помоћу једне електричне батерије да би изгледала као жива. Ускоро је утврђен и разлог: лутка је била стрпљивија, није уједала и тукла мајмунче као што је радила његова мајка.

★

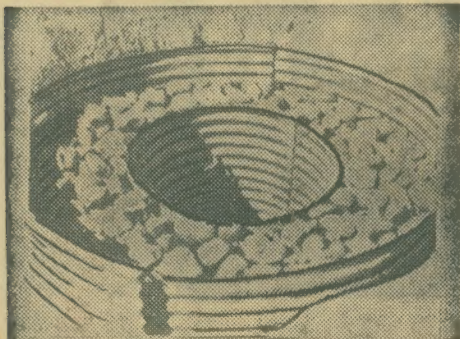
ЧЕЛИЧНО ОСТРВО подигнуто је у Мексичком Заливу да би се лакше искористиле велике наслаге сумпора на морском дну. На острву живи и ради 125 људи. Они имају властиту електричну централу, аеродром за хеликоптере и две платформе за смештај извађеног сумпора.

★

ЛОНДОН не може да се похвали нарочитим хигијенским условима. У неким деловима града 70% станова нема купатило. Око две трећине кућа су без текуће воде, а јавна купатила посећена су само петком и суботом.

✦

СКЛОНИШТЕ ПРОТИВ А—БОМБЕ. — У овом подземном склоништу у облику лука обложеном металним плочицама, боравило је 24 часа 40 добровољаца за време експерименталних експлозија извршених у пустињи Аризоне. Ваздух је у склониште убациван кроз вентил испуњен шљунком и заштићен избушеним челичним кровом.

Да ли знате?

ПАЗИ...

Кригеров национални парк у Трансвалу, у Африци, највећи је природни парк за животиње на свету: простире се на површини од преко 8.000 квадратних миља. Хиљаде туриста из готово свих земаља света долазе ту да виде природу у њеној нетакнутој сировости. Свакодневно се дивљи слонови виде поред пута и по појилима или како шетају самим путем као што приказује горња слика. Да би се избегли несрећни случајеви, руководиоци парка поставили су многе натписе: „Чувајте се слонова на путу".

ЈЕВТИНИЈЕ, ПРАКТИЧНИЈЕ...

У Енглеској краве уместо на слами спавају у многим фармама на широким постељама од пластичне масе, просто зато што је то кудикамо јевтиније, практичније и— како веле фармери — чистије.

ЏИНОВСКА ДИЗАЛИЦА

Џиновска дизалица висока 60 метара, која може да подигне товар од 150 тона, налази се у поморском бродоградилишту у Бремену. Помоћу ове дизалице много лакше и брже се преносе огромни мотори у велике прекоокеанске бродове.

НЕМА ЧОВЕК ПОСЛА...

У британском градићу Валполу Валтер Хемонд, по занимању гробар, поднео је оставку на свој посао зато што већ десет пуних година није било ни једног јединог смртног случаја, па према томе и ниједног укопа. А он не жели да не ради.

СВЕ ЗБОГ КОНКУРЕНЦИЈЕ

У Флориди се угоститељи боре за посетиоце, па је један дошао на идеју да својим гостима увече бесплатно подели вечерње новине. Други му је доскочио: даје бесплатан пансион у дане кад пада киша а преподневна температура износи мање од 30 Целзијусових степени.

КАРТА ПРЕМА ТЕЖИНИ

У Манили на Филипинима дечје године нису меродавне за превозну тарифу, већ службеник мери свако дете и према тежини утврђује и висину путничке карте.

ЗА ДОМАЋИЦЕ

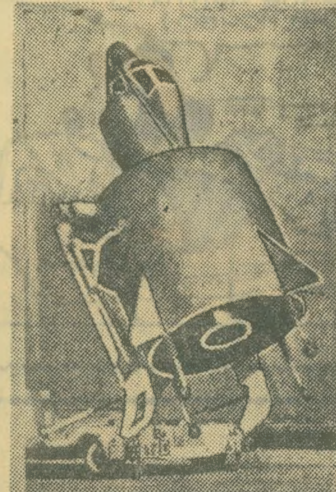
У Лондону је прошле недеље први пут приказан домаћицама један нови тип фрижидера, такозвани: кухиња-фрижидер. У овој необичној направи на један једини притисак дугмета, месо аутоматски прелази из хладњаче у пећницу, тако да домаћица треба само после неког времена да извади печено месо и да га сервира.

ВИШЕ ОД 1,000.000

Јапански камион са три точка конструисан специјално за лоше путеве може да превезе 1,5 тону брзином од 75 км на сат. На 100 километара троши 8,5 литара бензина. Више од 1,000.000 оваквих возила се креће друмовима Јапана.

НИЈЕ — НЕГО...

Ово није казан већ најновији тип авиона који је конструисао један Француз. Полеће вертикално, а атерира „на четири ноге". У врху апарата је пилотска кабина. Овом необичном ваздушном цину његов конструктор је дао име Колеоптер.

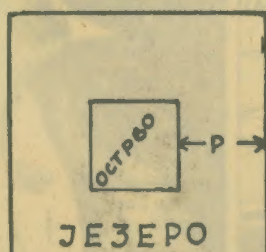

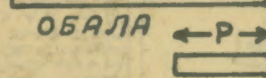
Довитљиви берберин

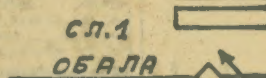
Један предузимљиви холандски берберин дошао је на веома занимљиву идеју да на улазу у своју фризерску радњу постави светлосне сигнале за муштерије. Црвена светлост показује муштеријама да је салон препун, жута означава да ће за пола сата бити места, а зелена да муштерија може ући јер ће бити одмах услужена.

Дедине вештине

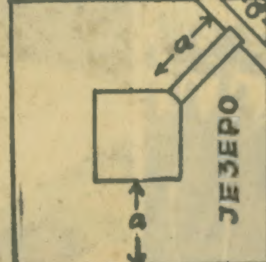
Лопта и дечак

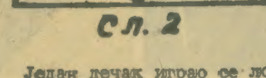

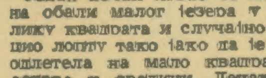

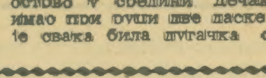
Сл. 1

Сл. 2

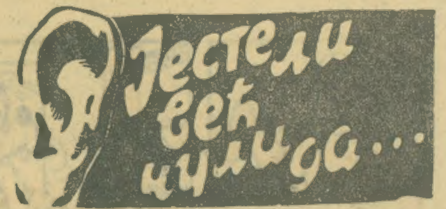

Један дечак играо се лопте на обали малог језера у облику квадрата и случајно бацио лопту тако јако да је она одлетела на мало квадратно острво у средини. Дечак је имао при руци две даске али је свака била дугачка само колико је било отстојање од обале до острва. Према томе ниједна није могла да му послужи као мост. Изгледало је да ће дечак отићи кући без лопте, али је наишао његов старији брат и одмах пронашао начин како да стигне до острва помоћу те две даске. Покушајте и ви да учините исто. Да бисмо вам задатак олакшали доносимо и слику 1. Ако не знате, погледајте слику 2.

НАПОРНИ ПОВРАТАК

Вучић је добро натоварен. Одакле се он враћа? То ћете лако сазнати ако будете ишли оловком од броја до броја.

... једна аустралиска птица, позната под именом „свилена птица", украшава место где ће свити своје гнездо на тај начин што накупи плавих бобичастих плодова које изгњечи на каквом камену или комаду коре од дрвета и тако добије плаву боју којом „кречи" околину свог будућег дома.

... на свету има више од 18.000 разних врста орхидеја.

... у потпуном мраку човек може да види светлост једне свеће на растојању већем од километра.

... кинески речник је најобимнија књига на свету. Он обухвата 5.020 томова са по 170 страница.

... на језеру Оњега има 1369 острва, од којих највеће заузима површину од 148 квадратних километара.

... у ретким случајевима могу се срести кошуте које на глави имају као неке закржљале рогове. Много се чешће срећу јелени без рогова, које шумари називају „калуђерима" јер се увек крећу сами.

... прва служба за прогнозу времена у Србији организована је у другој половини 1902 године.

... у Сједињеним Америчким Државама сваког дана се окоти 3,5 милиона пацова.

... у Финској Лапонији за сваког убијеног орла - костолома додељује се прилично велика награда јер Лапонци, изгледа не без разлога, верују да ови орлови односе малу децу.

... у време парења паукови мужјаци доносе својим женама поклоне: уловљене инсекте. Доношење поклона могло би се назвати неком врстом просидбе.

... вода коју пијемо гасила је, можда, жеђ још старим Римљанима. Јер, вода је неразорива и увек се враћа у океане одакле поново почиње свој бескрајни циклус испаравања и враћања на земљу у облику атмосферског талога.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

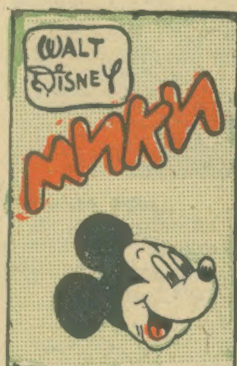
Водоравно: 1) Једно геометриско тело. 5) постављање позоришног комада. 7) дежурни у школи. 8) познати заводи код Ниша. 10) страно мушко име. 11) зимски спорт. 12) поклон. 13) врста дрвета. 14) мера за површину. 15) део школског материјала. 16) река у Сибиру. 18) град на реци Конго. 19) место у Подравини 21) неуспех. 22) два слова. 24) припадник татарско-хунског племена. 25) река у Швајцарској. 26) део реченице. 27) такмичење код старих Грка. 28) хемиски знак за алуминијум. 29) становници Арабије. 30) испитивање јавног мишљења по неком питању 32) пољопривредна алатка.

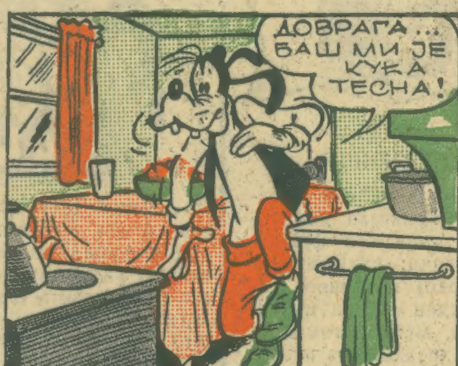
Усправно: 1) Врста дрвета. 2) један занатлија. 3) гозба. 4) узвик. 5) аутор романа „Тријумфална капија". 6) полукружни отвор. 7) птица селица. 9) водена животиња. 11) наш књижевник („Зона Замфирова"). 13) природна љубичасто-црвена боја. 15) назив за француске просјаке. 17) део пушке. 19) мањи књижевни састав. 20) један континент. 21) агрегатно стање воде. 23) румунски ситан новац. 25) страно женско име. 27) бог рата код старих Грка. 29) свеза. 31) два слова.

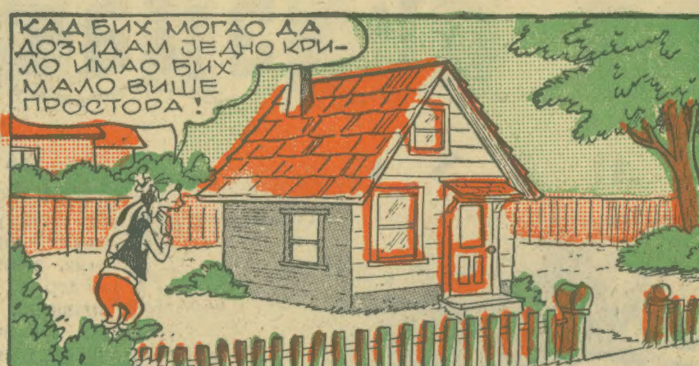
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) морж; 5) Силнеј; 7) Бали; 8) пет; 10) Одеса; 12) ру; 13) Ремс; 15) Уб; 17) јетра; 19) тас; 21) Вевк; 23) Корана; 24) хала; 25) Ања; 27) арија; 29) ер; 30) Нама; 32) фе; 34) Пазин; 36) Арг; 38) тона; 39) газела; 41) Тара.

Усправно: 1) Милер; 2) Одисеј; 3) рж; 4) Жеп; 5) сад; 6) јер; 7) Восут; 9) тушак; 11) амеба; 14) стена; 16) Бакар; 18) врање; 20) Солин; 23) Рајић; 24) харфа; 26) арена; 28) аматер; 31) азола; 33) ерг; 35) ина; 37) гат; 40) за.

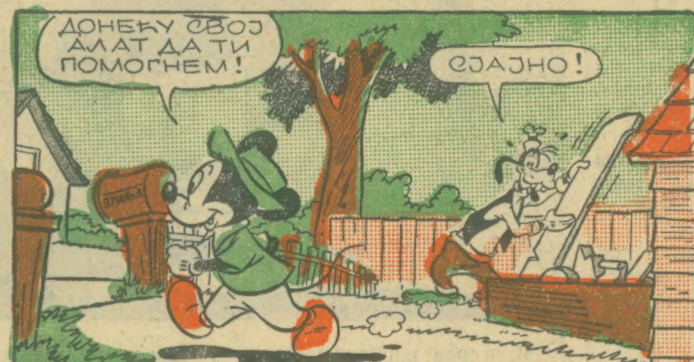

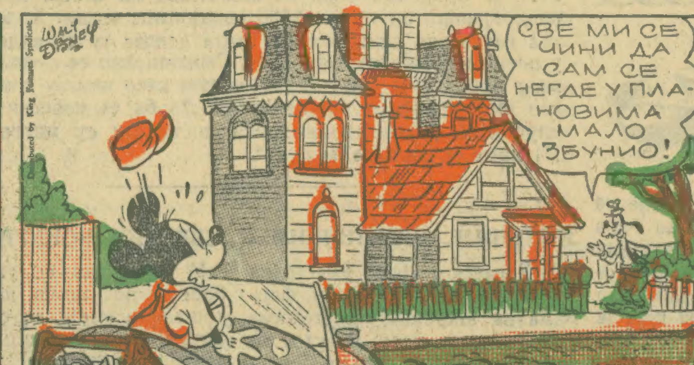

КАКО ГАЈА ВОЛИ ДА ИДЕ У ШКОЛУ

Тетка Белка питала Гају да ли воли да иде у школу а он одговорио:

— Волим, још како волим, нарочито тамо и натраг, само оно време између тога могло би да буде краће.

ПОД ВОДОМ

Док Попај прича о разним згодама и незгодама са својих путовања, запита га одједном Гаја.

— А зашто рибе не говоре?

— Говори ти кад си под водом! — одвратио је брзо Шиља уместо Попаја.

СУМЊИВА ПОСЛА

Ово се десило када је Влаја учио први разред. Учитељ објашњава да су три и четири седам.

— Што вртиш главом Влајо? Мислиш да то није тачно?

— Не знам, али се сећам да сте јуче говорили да су два и пет седам.

ОН НЕ, АЛИ...

— Попају, када си био у Кини, да ли си имао тешкоће са кинеским језиком.

— Којешта! Ја не, али сироти Кинези...

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Шта значи бери-бери?

Колико је Чадско Језеро?

Шта све значи реч фидес?

ОДГОВОР:

БЕРИ-БЕРИ *на сингалешком језику значи: слабост, неотпорност. То је болест која настаје услед недостатка Б1 витамина у организму као последица једноличне исхране. Лечи се храном која је богата калоријама и тиамином (јетра, говедина, млеко, јаја, сочивица, грубо млевене житарице) и инјекцијама великих доза Б1 витамина. Ова болест је већ дуго времена позната у Кини. Клинички су је описали Бонтиус (1642) и Тулл (1652) и према њима ова болест није била сасвим једнака овој која се данас познаје под именом бери-бери.*

ЧАДСКО ЈЕЗЕРО *је слатководно језеро у Африци. Налази се на висини од 243 метра. Плитко је. Његова средња дубина износи два метра а највећа седам. Нема одређене обале. На рубовима прелази у баруштине са мочварном вегетацијом. Величина му је различита и зависи од количине оборина и притицања речних вода, а креће се од 14.000 до 25.000 квадратних километара. У другој половини 19 века ово језеро обухватало је простор од 35.000 квадратних километара. После тога се смањило, те се 1910 знатно исушило и разделило у два. Од 1916 године опет се повећава.*

ФИДЕС *је по митологији име римске богиње верности. У астрономији је то назив за астероид који је откривен 1855 године. Фидес је иначе латинска реч и значи: верност, поверење, честитост, поштење, савесност.*

БАШ ЧЕЛИК

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика", штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31. — Тек рач. број 101 707/1-82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају